



AKADEMIA HACKEATZEN.

UNIBERTSITATEA-GIZARTEA
HARREMAN BERRIAK
"ERAIKITZEKO" ESKULIBURUA







Aitortu – Ez merkataritzarako – Partekatu baimen beraren arabera 3.0. Material hau libre kopiatzeko, banatzeko eta jakinarazteko baimena ematen da, beti ere haren egilea aipatzen bada eta merkataritza helburuetarako erabiltzen ez bada. Dokumentuan aldaketarik egiten bada, beste era bateko dokumentua sortzeko edo horretan oinarritutako beste obra berri bat egiten bada, hau bezalako lizentzi eskuratuta baina ezin da banatu. Lizentzi osoa: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/>



Koordinazioa:
Idazketa:
Lantaldea:

Alberto Gastón Dapena
Julián Marquez Morin
Maitane Arnoso Martinez
Antonio Casado da Rocha
Lucía Pérez Prat

Itzulpena:
Diseinua eta maketazioa:
Impresioa:

Idoia Larrañaga Hernandez
Iban Buján Otero
Guccia

Donostia – San Sebastián, octubre 2022

Argitalpena doan deskargatzeko:
<http://www.emaus.com/>
<https://issuu.com/grupoemausfundacionsocial>

Babesleak



“Atsegin dugu jakintzen ekologia gisatu handi bat bezala pentsatzea, zenbat eta osagai eta espezia gehiago eraman, orduan eta aberatsagoa eta elikagarriagoa bihurtzen dena.

Badakigu ez daudela bi gisatu behar eta osagaien konbinazioak amaigabeak direla, zapore berrien aurkikuntzari bidea emanez. Era berean, unibertsitateen ezagutza ekoizpenean beste jakintza eta subjektu batzuk sartzeko aukerak, planteatzen duen bezala, pentsatutakoaren, ikertzeko modukoaren eta ezagut daitekeenaren mugak irekitzen lagun dezake.

Badira su motelean prestatzen diren gisatuak, eta beste batzuk presaka egiten ditugunak, testuinguruak hala eskatzen duelako. Baldintzen eta egoeren arabera, prestakin desberdinak entseatzen ditugu. Jakintzen ekologiak Unibertsitatetik kanpo prestatzen diren errezetak ezagutzea eskatzen du, bere “sukalde handian” sartzeko, euren errezeta liburutan sartzeko.

Aldi berean, janaria prestatzen duten eskuen eta ahoen inguruko eztabaida da nagusi. Erakunde komunitarioek eltze beti ketsua mantentzearen garrantzia erakusten digute, norbaitek behar duenerako eskuragarri dagoena. Unibertsitatetik, beraz, ikasketa hori janari bihurtu behar dugu, sukaldeko ateak beti irekita eduki, usaimena eta belarria adi, sua prest gisatu berriak prestatzeko”.

Erakundeen prestakuntza programa UBA

EGF
Emaús Gizarte Fundazioa

GEH
Gizarte Eraldaketarako Hezkuntza

ETIK
Gizarte Eraldaketarako Hezkuntza,
Intzidentzia eta Komunikazioa

IAP
Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea

UGE
Unibertsitate Gizarte Erantzukizuna

GGKE
Garapenerako Gobernuz Kanpoko Erakundea

UdelaR
Uruguai Errepublikako Unibertsitatea

UKS
Unibertsitate Kritikoa Sarea

UPMS
Gizarte Mugimenduen Unibertsitate Herrikoa
(Universidad Popular de los Movimientos Sociales)

UPV/EHU
Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea

GRAL
Gradu Amaierako Lana

MAL
Master Amaierako Lana

SARRERA

Dokumentu honek ez du dogmatikoa edo itxia izan nahi. Aitzitik, eraikuntza kolektiboko prozesu baten emaitza da, unibertsitatea-gizartea harremana ikuspegi kritiko batetik deskribatzea ez ezik, unibertsitate kritikoaren eta eraldatzailearen ereduak garatzea eragozten duten egiturazko kausei eta konponbideei buruz hausnartzeko gonbita egitea ere helburu duena.

Eskuliburu hau Gizarte Mugimenduen Unibertsitate Herrikoiak (hemendik aurrera, UPMS) Euskadin egingo duen lehen topaketaren antolaketaren esparruan garatu ditugun ekintza batzuetatik abiatuta sortu da, eta gure testuinguruan zein hegoalde globalean ahalik eta ahots, errealitate eta esperientzia gehien biltzen saiatzen da.

Beharrezkoa iruditzen zaigu lurraldea egituratzearen aldeko apustua egiten duten beste unibertsitate modu batzuk sortzen laguntzen duten esperientzia eta praktika horiek berreskuratzea, beren zereginaren estrategia nagusi gisa.

Dokumentu hau lau bloke handitan antolatu dugu: lehenik eta behin, nor garen eta zerk motibatzen gaituen galderetatik abiatzen gara, azken batean UPMSren aldeko apustua zergatik egiten dugun ulertzera gonbidatzen gaituena. Ondoren, bigarren multzo batean, gauzatutako ekintzak kokatzeko esparru teoriko-kontzeptuala jorratu eta deskribatuko dugu. Horretarako, zer Unibertsitate mota "dugun" eta, batez ere, zer Unibertsitate nahi dugun horri buruzko azterketa-teoriko eta -dokumental batean oinarritutako gara.

Hirugarren une batean, esperientzia esanguratsuen identifikazioan eta hainbat tailerren antolaketan murgiltzearen aldeko apustua egiten dugu, lurraldean dauden ahots eta errealitate horiek bertatik bertara kontrastatzeko. Ezagutzei buruzko identifikazio- eta elkarrizketa-prozesu hori elkarrekin egin dugu, Talde Motor bat eratzean oinarrituta. Talde hori unibertsitatearen eta gizartearen arteko loturan ibilbidea duten eragileek osatuko dute, bai unibertsitate-ikuspegitik, bai gizarte-mugimenduetako militantzietatik. Talde hori kontsulta-iturri garrantzitsua izan da, baita beren esperientzietatik sortutako laguntza tekniko-zientifiko-praktikoa ere.

Horrekin guztiarekin, unibertsitatea eraldatzeko ezinbestekoak diren aldaketa batzuk definitzera ausartu gara, baita aldaketa horiek lortzeko egin behar diren ekintzak definitzera ere.

Eta azken atalari dagokionez, galdera gida batzuk proposatzen ditugu, ikasketen eta lurraldeen arteko elkarrekintza-prozesuak ebaluatu ahal izateko. Galdera-sorta horrek unibertsitatea-gizartearen arteko elkarrekin egiten diren alderdi positibo eta negatiboak buruzko identifikazioa eta gogoeta sustatzen du. Azpimarratzekoa da azken atal hau UPV/EHUko PISTU ikerketa-taldearekin batera gai honetan egindako lan espezifikotik sortu dela.

NOR GARA?

Emaús Gizarte Fundazioak (hemendik aurrera EGF) ibilbide luzea darama landutako gaien lanean. Azken urteotan, Gizarte Eraldaketako Hezkuntza, Intzidentzia eta Komunikazioa (ETIK) alorretik hainbat proiektu eta prozesu sustatu dira metodologia desberdinetatik, baina helburu berarekin: Unibertsitatearen (gehienbat, Euskal Herriko Unibertsitate Publikoa) eta lurraldearen arteko lankidetzaren prozesuak sustatzea, lurraldeko zein hego globaleko eragileekin hitz eginez.

Bide hori ez da izan, eta ez da izaten ari erraza: egiturazko erresistentziek eta erresistentzia organikoek, unibertsitateak ez ezik, erakundeetatik bertatik ere, planteatutako helburuak lortzeko prozesuak birformulatzea eragin dute, metodologiari, denborari eta GGKEen eta unibertsitatearen arteko kode komunaren artikulaziorik ezaren ikuspuntutik.

Aurkitzen garen puntua ulertzeko, beharrezkoa da gaur egunera arteko bidea egituratzen joan diren prozesuetara jotzea. Abiapuntua Ekimuin (I y II) prozesuan dago. Prozesu horren helburua ezagutzaren eraikuntzaren azpian dagoen logika hori haustea zen; izan ere, Gizartea aztergaia besterik ez da, aztertu beharreko objektua da, eta ez agentzia-gaitasuna eta subjektibotasun eraldatzailea (jakintzen ekologia) dituen subjektua. Helburu horretatik abiatuta, eragin-estrategiak zehaztu ziren unibertsitate-komunitatearen eremuan, eta premisa horiekin hobeto lerrotatzen ziren tresnak ebaluatzen hasi ziren, bai eta funtsezko eragileak identifikatzen ere, praktika kritiko eta eraldatzaile horien adierazle gisa, bai gure lurraldekoak, bai beste testuinguru batzuetakoak, lan honen oinarriak ezarri dituztenak eta unibertsitate eraldatzailearen eredu bati bide eman diotenak.

Prozesu horrekin batera, Unibertsitatea Kritikoa Sarea (UKS) parte izaten hasi ginen. Sare hori duela 6 urte baino gehiago sortu zen UPV/EHuko irakasle eta ikertzaileekin, unibertsitateko ikasleekin, GGKEkin, gizarte-mugimenduekin eta lurraldeko erakunde autogestionatuekin. Sare hau unibertsitate publikoen bilakaerari buruz hausnartzeko sortzen da, egungo sistema ekonomikoaren esparruan. Merkantilizazioa eta meritokrazia dira goi-mailako hezkuntza bideratzen duten ardatzak, eta Unibertsitate Publikoaren rol eta funtzio soziala indartzearen eta balioestearen aldeko apustua egiten du.

Gizarte-erlaketarekin konprometitutako hainbat eragileren arteko analisi partekatutako panorama bat eskaintzen du, non logika merkantilistak eta merkatuarekiko eta enpresa pribatuarekiko bezeroan oinarritutako begiradak unibertsitate publikoetan sartu diren. Premisa horretatik abiatuta, enpresa-mundutik datozen eragile horiek dute ikasgeletan ematen diren edukiak edo bultzatu behar diren ikerketa-ildoak definitzeko gaitasuna. Ekuazioa honetan, gizarte zibil antolatua kanpoan geratzen da.

ZERK MOTIBATZEN GAITU?

Lehenik eta behin, unibertsitatearen eta gizartearen arteko gizarte-erlaketarako agenda bateratuaren onurak ikusaraztea ezinbestekotzat jotzen dugu. Batzuetan ahaztu egiten dugu Unibertsitate Publikoa ez dela eskulan kualifikatuaren eta gizartearen enplegagarritasunerako eta garapen makroekonomikorako teknologien "hornitzaile" soil. Unibertsitatea gizarte-erakunde garrantzitsua da, eta berebiziko garrantzia du gizartearen eraldaketan. Hala ere, aurreko paragrafoetan adierazi dugun bezala, badirudi unibertsitatearen elkarrizketa enpresa-sektorearekin baino ez dela, askotan norabide bakarrekoa izaten dena.

Unibertsitatearen eta gizartearen arteko harremana etengabe eztabaidatu eta birformulatu behar da, unibertsitateak gaur egun ezarritako ordenaren alderdi betikotzailea badu ere (Bacal, A. eta Manzano, V., 2014), historikoki beste mundu posible batzuk suspertzeko lana ere egin duelako. Ikuspuntu horretatik, gizarte-mugimendu eta -erakundeek ikuspegiak, beren aldarrikapenetan sortutako estrategiak eta jakintzak sortzen dituenak, eta ez a posteriori, arazo teorikoetarako irtenbide errealek planteatzeko gune estrategikoak izan daitezke. Gainera, unibertsitatearen gizarte-misioari badagozkio, gizarte-mugimenduen misio bera da: pentsamendu kritikoa indartzea eta gizartea eraldatzea.

Ikuspegi epistemikotik ere espazio partekatutak aurki daitezke; izan ere, berehalako arazoak konpontzera ez ezik, inguruko mundua ulertzeaz eta kolektibo ahulekiko hurbilketa hobeak sortzeaz kezkatuta dauden beste jakintza batzuk sortzeak harreman dialogikoak ezartzearen garrantzia adierazten du.

Eta azkenik, eta ez garrantzi gutxiagokoa, enpresa-munduarekiko harreman eskusiboa unibertsitatearentzat harreman desberdina delako. Sistema kapitalistak erakutsi du bere interesetarako funtzionala ez den guztia baztertu egiten dela. Beraz, ez da harritzekoa, etorkizun hurbilean unibertsitateak kapitalismoaren interesak hornitzeari uzten badio, edo kapitalismorik ezean, kapitalismoak berak bideratzen badizkie aliantzak beste eragile batzuei, unibertsitatea ez dela "garrantzitsua" izango.

“DUGUN” UNIBERTSITATEA

Puntu honetan, gogoeta egin nahi dugu unibertsitatearen egungo egoerari buruzko irakurketa kritiko batetik abiatuta, oro har Espainiako testuinguruan eta, bereziki, Euskal Autonomiako testuinguruan. Horretarako, dokumentu- eta teoria-analisi labur bat egiten dugu unibertsitatea kokatzen den esparruari buruz, unibertsitatea zer logika eta inertzian txertatua dagoen eta egiturak nola estutzen duen bere misio soziala betearazteko orduan.

Europako testuinguruan, unibertsitatearen egoera merkatuaren zerbitzura dagoen erakunde batek sustatzen duen aurrerapen neoliberalaren esparruan ulertu behar da: "hezkuntzak lan-merkatuari erantzun behar badio, beharrezkoa da herrialde guztietan berdin funtzionatuko duen hezkuntza-sistema bat sortzea" (Carrera eta Luque, 2016). Beraz, egiturazko arazo bat nabarmentzen da: ezagutzaren merkantilizazioaren eta kapitalismo kognitiboaren gorakadaren aldeko apustua, unibertsitatea gizarte bidezkoago eta ekitatiboago baten zerbitzua jarri beharrean.

Merkatuaren mendeko unibertsitate-eredu hori laurogeita hamarreko hamarkadaren hasieratik diseinatzen hasi zen Europako Batzordea, hezkuntza-esparru komun bat sortzea proposatu zenean, eta 1998an gauzatu zen Bolonia Plana onartu zenean (Martin, 2014).

Geroago, Espainian 2001eko Unibertsitateen Legea onartu zen, eta lege horrek, neurri handi batean, Europak Bolonia Planaren bidez ezartzen zituen jarraibideei erantzuten die. XXI. mendeko lehen hamarkada horretan, Espainia Europako estandar berrietara egokitu zen, unibertsitatea enpresaren menpe jartzearen ondorioz, AEBetako eta Ingalaterrako unibertsitate-ereduetan oinarrituta (Sevilla, 2010).

Plan berri honek ez du soilik unibertsitatea aldatzen antolaketa, irakaskuntza eta ikerketari dagokionez, baita finantzaketari dagokionez ere. Merkatuaren eskarrietara egokitzeke, ikerketa-proiektuak teknologia berrietara eta industria handietara bideratu behar dira, eta, horren ondorioz, Estatuaren murrizketen aurrean unibertsitateak bere finantzaketa handitu behar du sektore pribatutik. Horren guztiaren ondorioz, unibertsitateak enpresa gisa funtzionatu behar du, eta haren bideragarritasuna ezin da akademikoa edo zientzialarien esku egon, negozioa arriskuan jartzen ez duten kudeatzaileen esku baizik (Hirtt, 2003; Sevilla, 2010).

Hala ere, Unibertsitateen Lege Organikoa (LOMLOU) aldatzeko 2007ko Lege Organikoaren 1. artikulua hartzen badugu erreferentziatzat, hor definitzen baita unibertsitatearen eginkizunetako bat gizarte hobe, justuagoa eta demokratikoagoa eraikitzen laguntzea da, gure buruari galde diezaiokegu ea unibertsitatearen eta enpresaren ereduetan oinarritutako paradigma horiek aplikatuz gizartearen erreproduzitzearen edo eraldatzearen aldeko apustua egiten den.

Zalantzarik gabe, neoliberalismoak unibertsitatearen gizarte-misioari eta goi-mailako hezkuntza-erakundeei eragin die, Nazioarteko Diru Funtsak (NDF), ELGAK etab. sustatutako logikei jarraiki, enpresa-kultura bat inposatuz. Jarrera horiek agenda publikoan eta komunitate akademikoan bertan legitimatzen dira, merkaturako soilik den prestakuntza bultzatuz (Sevilla, 2010; Sevilla eta Urban, 2008).

EUSKAL HERRIKO UNIBERTSITATE PUBLIKOA

Gure testuinguruan, errealitatea ez da jarraibide politiko eta egiturazko jarraibide horien desberdina eta ez dago horietatik urrun. Hala ere, estatutuetan bere gain hartzen du bere “gizarte erantzukizuna”, eta hainbat erakunderekin lankidetzan aritzea planteatzen du, “gizarteratzea bultzatzeko” eta “elkartasuna sustatzeko” (UPV/EHU, 2011: 68).

Euskal Herriko Unibertsitateak bere gain hartzen du bere gizarte eginkizuna, eta ez du berariaz aipatzen eginkizun hori betetzeko ekintzak bideratzeko berariazko organo edo sailik. Kasu honetan, Euskal Herriko Unibertsitate Publikoaren (UPV/EHU) gizarte funtzioa Unibertsitatearen Gizarte Erantzukizuneko (UGE) politika batek bideratzen du. Politika horrek, teoriarik, mendeko sektoreetatik datozen gizarte-beharren eta enpresa-munduaren eskaren arteko oreka planteatzen du, 2018-2021 aldirako Unibertsitatearen Plan Estrategikoan jasotzen den bezala.

Egituraren barruan organorik ez egotea ez da oso berezia Europako testuinguruan; izan ere, Espainiako unibertsitate gutxi batzuetan bakarrik gertatzen da hori (Granadako, Sevillako eta Oviédoko Unibertsitatea, besteak beste). Berezitasun hori ez dator bat Latinoamerikako testuinguruarekin; izan ere, hedapenak tradizio luzea, errekonozimendua eta babes ekonomiko eta instituzionala izateaz gain, jarrera politiko argia du.

Hala ere, organo hori ez egoteak ez du esan nahi UPV/EHUK gizartearekiko loturaren alde lan egiten ez duenik. Izan ere, funtzio soziala Programa, Errektoreordetza edo Bulego ezberdinei dagokie (Del Río eta Celorio, 2018). Adibidez, 2017an sortu zen Unibertsitateko Jasangarritasun Zuzendaritzaren lehentasunezko helburua “unibertsitatea garapen iraunkorra, inklusioa eta konpromiso soziala sustatzen duen erakunde bihurtzea da” (UPV/EHU, 2018:5).

Laburbilduz, egoera honek “unibertsitatearen gizarte-misioari” buruz hausnartzera garamatza; izan ere, bi posizio kontrajarri daude, eta hori eztabaidagai da. Alde batetik, gizartearen sektore batek dio unibertsitatearen eginkizun soziala merkatuan sartzeko langile kualifikatuak sortzea dela. Bestalde, beste sektore batzuek elkarrizketa irekiagoa eskatzen dute menpeko diren klaseetako gizarte-mugimenduekin. Azken urte hauetako bilakaerak erakusten du unibertsitatea, gaur egun, gizarteratzea eta gizarte-berdintasuna sustatzeko ezagutza sortu eta ikerketa sustatu baino gehiago, kapitalaren eskaerak asetzerantz zuzentzen dela gero eta gehiago (Galceran, 2010).

Gizarte-erakunde eta -mugimenduetatik nahiz ikertzaile eta irakasleetatik etorritako hainbat ahotsek zalantzan jartzen dute UPV/EHU bere inguruko gizarte-mugimenduekin duen harremanari dagokionez jarraitzen ari den ildo. Mugimendu eta GGKE batzuek denbora asko daramate lan-merkatuak prestakuntzaren eta ingurunearekiko gizarte-konpromisoaren arteko oreka handiagoaren alde. Unibertsitate barruko dinamikak ere, gizarte-erakunde horiekin artikulatuta, herri-klaseen mugimenduekiko hurbilketa askoz handiagoa aldarrikatzen ari dira (Ekimuin, 2019).

NAHI DUGUN UNIBERTSITATEA

Une historiko batean murgilduta gaude, non Europako unibertsitatea, nagusi den eredu neoliberalaren logikek bereganatuta, funtzional izaten ari den ereduak berak sortzen dituen bazterketa- eta desberdinkeria-logikei, eta hori areagotu egin da azken urteotan, mende hasierako krisi ekonomikoaren ondorioz. Kapitalismo kognitiboaren garaian, sistema hegemonikoa iraunarazteko ezagutza sortzeaz arduratzen den erakundeetako bat bihurtu da unibertsitatea, eta, aldi berean, funtzio kritikoa galdu du bidegabekeriaren aurrean. Horregatik guztiagatik, ondorioztatzen dugu lehentasunezkoa dela unibertsitatea berriz asmatzeko apustua egitea eta unibertsitatea gizartearen muturretan dauden sektoreen zerbitzura jartzea.

Europako unibertsitateak bere burua berrasmatu eta bere rol soziala berreskuratzeko egin behar duen bidea zein den jakitea da zailena. Gure ikuspuntutik, beharrezkoa da unibertsitateak bere enpresa-orientazioa alde batera uztea eta bere gizarte-rola berreskuratzea.

Era berean, garrantzitsua iruditzen zaigu unibertsitateaz kanpoko sektoreek unibertsitatea ezin dutela birformulatu dioten aurreiritziarekin haustea. Izan ere, gero eta merkantilizazio handiagoko etapa historiko honetan, gizarte-mugimenduak dira unibertsitate publikoak birbideratzeko eta gizarteratzearen eta berdintasunaren alde funtzio soziala berreskuratzeko ekarpena egin dezaketena, aldatetaren aldeko agendetan eragile garrantzitsuenetako bat baitira, sistema nagusiaren aurrean planteatzen dituzten proposamen apurtzaileengatik.

Modu berdinean, ezinbestekoa da aintzat hartzea unibertsitatean bertan gero eta ahots kritiko gehiago ari direla beste eredu baten alde egiten, beren lana aintzatetsi gabe. Kontratu prekarioak, eragin handiko aldizkariak argitaratzeko logikak eta egiturazko babesik ez direla eta, ahots eta gorputz horiek gero eta gogogabetuago sentitzen dira beste unibertsitate bat eraikitzeko.

Horregatik guztiagatik, iruditzen zaigu esparru honetan UPMSren proposamena unibertsitatearen eta gizartearen arteko harremana ulertzeko beste modu batzuk proposatzeko gaitasuna duen ekimena dela, gizartearen eraldaketaren alde lan egiten duten eta unibertsitatea hori lortzeko aliatu gisa ikusten duten mugimendu eta gizarte-erakundeei ahotsa emanez.

UPMSREN ALDEKO APUSTUAK ZERGATIK LAGUN DIEZAGUKE UNIBERTSITATEAREN ROL SOZIALA BERRESKURATZEN, HEDAPEN KRITIKOAREN ALDE EGINEZ?

Santos-en tesiari jarraituz (2010), ezin dio aurre egin berria denari, lehen zegoena kontrajarriz. Lehenik eta behin, aldatetak atzeraezinak direlako eta, bigarrenik, "aurretik existitu zena ez zelako urrezko aro bat izan, edo izan bazen, unibertsitatearentzat bakarrik izan zen, eta ez gainerako gizartearentzat, baita unibertsitatearen baita ere, batzuentzat bakarrik, eta ez beste batzuentzat" (2010:56).

Horregatik, garrantzitsua da azpimarratzea unibertsitatea interpelatzen duten erreformak ez direla haren aurkakoak gizarte-erakunde gisa, baizik eta sistema neoliberalen aurkakoak, gizartearen eraldatzeko aliatu gisa ikusteari utzi diotenak.

Esparru honetan, ziur gaude unibertsitateak bere gizarte-rola berreskura dezan beharrezkoa dela irakaskuntzan, ikerketan eta gizarte-erantzukizunean ekintzak abiaraztea, jakintzen ekologiaren metodologiaren bidez. Era berean, ziur gaude premiazkoa dela ezagutzak taldean eraikitzearen alde egitea, aldatuta-prozesuak sustatzeko printzipio gisa. Horrela, UPMSren metodologian, eremu politiko kritiko, artikulatu eta agentzia propio bat eraikitzeko aliantza egokia eta beharrezkoa aurkitzen dugu, gure administrazio publikoek hezkuntzaren eremuan beren politikak garatzeko kontuan hartu beharrekoa.

Prozesu hori kontzientziazio politikorako eta kulturarteko topaketarako espaziotzat hartzen dugu, jakintzaren ezagutza elkarrekikoa eta horizontala garatzeko helburua betetzen duena, gizarte-mugimenduak eta -erakundeak eta jakintza intelektual akademikoa parte diren espazio baten bidez. Espazio honen bitartez, eragileek ekintza-esparru bateratuak definitu ahal izatea nahi dugu, jakintza areagotuz eta estrategia kontrahegemoniko bateratuak ezarri. Ziur gaude mugimendu honek gero eta muga gehiago gainditzen dituela eta bere ahalmen eraldatzailea hausnarketan, eztabaida demokratikoan, esperientzien trukaketan edo mugimenduen eta akademiaren arteko ekintzen artikulazioan ez ezik, Boaventura de Sousa Santos irakaslearen ondarean eta ekarpenetan ere aurkitzen duela.

Premisa epistemiko eta posizionamendu politiko horren arabera, Euskadin hainbat ekintza sustatzen hasi gara, UPMSren printzipioekin guztiz bat datozenak, aktibistek, GGKEei, gizarte-mugimenduetako militanteei, elkarte zibilei, akademikoek eta gizarte-eraldaketako borroketan dabiltzan artistek zuzenduta daudelako.

Horrela, eta euskal gizarte-ehuna osatzen duten erakunde eta mugimenduei eskua luzatuz, elkarrizketarako hainbat gune antolatu ditugu, beste latitude batzuetako ekimenekin bat egin dugun aldi berean. Helburua ez da soilik guk "dugun" unibertsitateari buruzko azterketa teorikoa eta dokumentala kontrastatzea, baizik eta guk "nahi dugun" eta, batez ere, behar dugun unibertsitatea eraikitzeko beharrezkoak diren urratsak diseinatzea.

ZER EGIN DUGU?

Eman dugun lehen urratsa Talde Motor bat sortzea izan da. Horretarako elkarrizketarako eta jakintzak trukatzeko gune bat antolatu dugu, honako arlo hauetan esperientzia espezifikoak duten eragileekin: ingurumen-jasangarritasuna, Giza Eskubideak (hemendik aurrera GE) eta migrazioak, azterketa feminista, hezkuntza herrikoa, ikerketa kritikoa eta ekonomia solidarioa. Eragile horiek guztiak gizarte-mugimenduen eta unibertsitatearen arteko artikulazioa dute komunean bere lanetan.

Talde honen helburua izan da, batez ere, eskubideen ikuspegitik, ikuspegi feministaren eta zaintza-ikuspegitik gakoak eta ikaskuntzak zehaztea, unibertsitatearen eta gizarte-eragile eta -mugimenduen arteko lankidetzaprozesuak sustatuko direla bermatzeko. Gainera, Talde Motor honek, bere ezagutza eta esperientzietatik abiatuta, eskuliburu hau eraikitzeko prozesuan laguntzea sustatu da.

Helburu horiek lortzeko, proiektuaren une garrantzitsuetan 5 topaketa birtual programatu dira. Bi orduko topaketa horietako bakoitzean gai hauek landu dira:

- GAIAREN EGOERAREN AZTERKETA
- JARDUNBIDE EGOKIEN AZTERKETA
- SISTEMAREN ARRAKALETAN SAKONDUZ
- ESTRATEGIAK ELKARREN ARTEAN BANATUZ
- ELKARREN ARTEAN BANATUTAKO ESTRATEGIAK APLIKATUZ

Ebaluazio-ikuspegitik, topaketa horiek ekarpen handia egin diote talde espezifiko horren helburuak lortzeari, bai eta, oro har, proiektuari ere. Unibertsitatea-gizartearen arteko loturatik abiatuta, gizarte eraldatzeko ekimenetan banaka edo taldeka parte hartu duten eragileekin ezagutzak eta praktikak artikulatzea bera ekarpen handia izan da proiektuarentzat. Funtsezko beste alderdi bat da, ikerketa-, irakaskuntza- eta/edo militantzia-eremuetan erreferente izateaz gain, lurralde-lotura akademikoko ekintzak sustatzen dituen komunitateak errespetatzen eta aitortzen dituen eragileak direla.

Laburbilduz, errealitatera konplexutasunetik eta interseksionalitatetik hurbiltzeak esperientzia eta jakintza zehatzetatik sortutako ekarpen estrategiko bat sustatu du, ezinbestekoa eskuliburu hau elkarrekin sortzeko, eta koherentea GEHren dimentsio, helburu eta printzipioekin.



OSCAR JARA
Centro de estudios
y publicaciones
Cep Alforja



ALEJANDRA BONI
Universitat Politècnica
de València



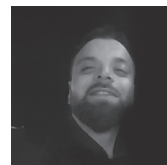
ALBERTO GASTÓN
UKS
Emaús Gizarte
Fundazioa



LUISMI UHARTE
Parte Hartuz
UPV-EHU



MAITANE ARNOSO
Sos Arrazakeria
UPV-EHU



JULIAN MARQUEZ
Emaús Gizarte
Fundazioa



RODOLFO PASTORE
Observatorio del Sur
de la Economía Social



**FÁBIO ANDRÉ DINIZ
MERLALET**
UPMS



ITZIAR GANDARIAS
Deustuko
unibertsitatea



SHEILA PADRONES
Emaús Gizarte
Fundazioa

JARDUNBIDE EGOKIAK ETA ATERATAKO IKASKUNTZAK



Atal honetan, gizartetik eta unibertsitateetik datozen eragileen inplikazioa komunean duten hainbat esperientziaren ezaugarri nagusiak aurkeztuko ditugu, bai iparraldean, bai hegoalde globalean. Helburua, metodoak eta teknikak, batzuetan, desberdinak badira ere, kasu guztietan unibertsitatearen gizarte-misioa indartzea eta lurralde-eragileen inplikazioa lortzea sustatzen eta laguntzen da.

Aurkeztutako esperientzietatik jarduera-eremu eta gai desberdinen artean daudela azpimarra dezakegu, nekazaritza ekologikoa, kultura, gizarteratzea etab., baina, nolanahi ere, guztiek dute ardatz gisa unibertsitatea-gizartearen arteko harremana. Proposamen horien beste ezaugarrietako bat da proiektu horiek unibertsitate-deialdietako jarraibide formaletatik edo lurraldeen eskaeretatik datozela, erakundearekin lotura dutelako.

Azterketa horrek erakusten du, halaber, esperientzia horiek irakaskuntzaren, ikerketaren eta gizarte-ekintzaren banaketa-logika klasikoa hausten dutela, ikasgeletatik kanpo gertatzen denetik abiatuta ikerketa sortzen duten ekimenak direlako. Gainera, parte hartu duten ikertzaileek lurraldeak eraldatzeko bokazio argia dute, ezagutzaren demokratizazioa abiapuntu duten metodologiak erabiliz. Ildo horretan, uste da inor dela "aditua", eta, horregatik, metodologiek eragina dute elkarreaginek pertsonengan oinarritutako jakintzak sortzen dituzten espazioak sortzean. Horrela hausten da oztopoa eta diziplinazko eta formazko makurdurak, inplikaturako pertsona guztien artean (akademikoak eta ez-akademikoak) jakintzen arteko elkarriketari bide emanez.

Orduan, zer ikasketa eskaintzen dizkigute esperientzia horiek Unibertsitatearen rol soziala birpentsatzeko?

Lehenik eta behin, ikusi genuen praktika horiek unibertsitate-estrategiak eta -politikak birpentsatzera gonbidatzen gaituztela, unibertsitatea-gizartearen arteko transferentziari eta interakzioei dagokionez. Adibidez, Skapefonia prozesutik ateratako ondorioetako batean azaltzen da, eman zen interakzioak: "baiezatzan du, guztiz, unibertsitateek eragin nabarmena izan dezaketela testuinguru sozialaren hobekuntzan, komunitateen premiei erantzun eraginkorra emanez". Eta, horretarako, ezinbestekoa da lotura-estrategiak birformulatzea, unibertsitatea modu eraldatzailean txertatuz lurraldean, herritarrak gizartea eraldatzeko funtsezko eragile gisa inplikatzuz.

Sumak Kawsay Baratzea esperientzia, adibidez, aitzakia bat baino ez zen izan, Carolina Restrepok adierazi bezala, antolatu gabeko topaketa modura, kolektibo bat eratzeko, Unibertsitatea-Komunitatea, bertatik estereotipoak deseraikitzeke eta zuzenbide konstituzionalaren inguruko lan-ildoak birplanteatzeko. Medellinen (Kolonbia) kokatutako esperientzia honen gauzarik interesgarriena zera da, bultzatzen den lotura Andeetako komunitate indigenekin dela, unibertsitateak deskribatutako kategoría akademikoak eta testuinguruak birplanteatzera behartzen duten kulturarteko kontzeptuak eta esperientziak uztartzeko.

Topaketa honi esker, halaber, indigenak ez ziren ikasleak eta ikertzaileak antzinako jakintza horietara hurbildu ziren beste modu batera, ez ikasketa-objektu gisa, baizik eta demokrazia komunalaren, gizarte- eta kultura-antolaketaren, generoaren, etab. inguruko ezagutza-eramaile gisa. Hau da, esperientzia horrek bestearen jakintzen aintzatespena ekarri zuen berekin, norberaren estereotipoak interpelatuz eta jakinduriaren harremanari buruz sentsibilizatuz.

Gainera, interesgarria da azpimarratzea elkarrengin hori unibertsitate-eremuan baratze bat eraikitzearen inguruan gertatu zela, akademiari lotuta ez dauden subjektuek unibertsitate-espazioetan "bizitzeaz" gain, ideiak aktibatzeke eta beste jakintza batzuekin hitz egiteko ikasgelatik kanpoko espazioa izatea ahalbidetzen baitute.

Esperientzia hauetatik ondoriozta dezakegu oso garrantzitsua dela unibertsitatearen espazioei garrantzia ematea, unibertsitatearen misio soziala birplanteatzeko modu gisa; izan ere, horrelako dinamikek unibertsitatea atomizatu ez dadin laguntzen dute, eta, aitzitik, handitzean aberasten dute.

Esperientzia horien beste ildo nagusietako bat da lurraldeak ikuspegi kritikoeekin duen loturak aukera ematen diola unibertsitateari gizartearekin bat egiteko estrategikoki, premia espezifikoei abiatuta esperientzia zehatzetan oinarritutako proiektu batzuen inguruan. Adibidez, Unibertsitatearen udalartzearen kasua ikusten dugu Venezuelan, herrialdeko konstituzioan bertan jasotako apustu hezitzailea da, eta XX. mendeko Unibertsitatearen misio soziala zalantzan jarri ondoren sortu zen, gizartearen arazoetara hurbiltzera eta aldaketetan inplikatzera behartuz.

Horrelako adibideek agerian uzten dute "pentsamendu latinoamerikarretik, jakintza-herrikoietatik, -antzinakoetatik eta eguneroko bizitzatik beste ezagutza-modu batzuk sortzeko aukera, eta, era berean, zientzia positiboari eta ezagutza-metodoei kritika egiten diete, historikoki marjinalak diren beste jakintza batzuk baztertzen baitituzte", ikertzaile Komunitarioen Saretik azpimarratzen dutenez.

Aipamen horretatik ondoriozta dezakegu, halaber, beharrezkoa dela unibertsitateak eragin zehatzagoa izan dezakeen egoera bat sortzea, gainerako instituzio eta erakundeekin koordinatuta, gizarte eraldaketarako estrategien garapenean, eta hori lurraldeekin esplizituki lotuta lortzen da. Ildo horretan aurkitzen ditugu Garapenerako Lankidetzako Masterreko ikasleek Valentziako auzo kaltetuetan burututako "Ikaskuntza Ekinean" esperientziak, elkarrengarritasunean, eraginean eta elkarrekiko onarpenean oinarritutako metodologiaren inguruan hurbilketa egiten dutenak.

Prozesu honek lurraldearen ongizateari laguntzeko apustu garbia egiten du, "metodologia parte-hartzaileetan oinarritutako ezagutzaren koprodukzio-prozesuen aldeko apustua eginez", eta hainbat eragileren inplikazioa du, besteak beste: hezkuntza-erakundeak, Gizarte zibil antolatua eta Valentziako Unibertsitateko Berrikuntzaren eta Ezagutzaren Kudeaketarako Institutuari lotutako ikertzaileak.

Garrantzitsua da unibertsitateak historikoki ikusezinak izan diren lan guztiak ikusaraztea, hala nola etxeko lanak eta zaintza-lanak, horizontaltasunetik abiatuta lan-plan bat eraikitzeke. Horrela, feminismoa unibertsitatearen gizarte-misioan proiektu politiko gisa txertatzeak gizarte eraldaketarako paradigma baten eta hezkuntza emantzipatzailearen oinarri baten apustu esplizitua izan behar du.

Laburbilduz, esperientzia horietatik ondoriozta dezakegu ezinbestekoa dela unibertsitateak testuinguru horretan duen gizarte-misioa interpelatzea, "kulturalak, arrazionaltasunak eta mundua ikusteko moduak elkarrekin bizitzeko leku bat osa dadin. Era berean, prestakuntza integralerako gunea izan behar du, eta bidegabekeria-egoeretan, gizarte-arazoetan eta ingurumen-arazoetan, besteak beste, parte hartzeko eta eraldatzeko herritarren prestakuntza integrala eta etika sustatzeko gune bat izan behar du". (Ekonomia Feminista Malvinetan: produkzioan dauden emakumeentzako topaguneak)

Esperientzia horiek beren testuinguruetan aztertuta, ondoriozta dezakegu lotura horiek, banku-hezkuntza interpelatu eta zalantzan jartzeaz gain, ekarpenak egiten dizkietela ikasleei, irakasleei eta ikertzaileei. Ekarpene horiek, lehenik eta behin, ikasgeletatik kanpo lankidetzazko ekosistema bat sortzean aurkitzen ditugu, ikasleek entzute aktiboan eta horizontaltasunean oinarritutako harremanak ezartzeko aukera izan

dezaten. Hezkuntza klasikoaren aurkako egoera, non irakasleak ez dakiena "argitzen" duen: ikaslea. Gainera, kontsulta ez dago soilik liburuetan, baizik eta esperientzia zehatzetan, kokatutako ahotsetan eta praktikan sortutako diskurtsoetan.

"Sant Climent de Llobregateko gazteekin egindako Ikaskuntza-Zerbitzua" esperientzien arabera, aztertu diren moduko proiektuen garapenak ikasleei laguntzen die "gaiaren edukiak islatzen, zehazki, jarduera zehatzetan, proiektua lurraldean bertan gauzatzeari esker. Horrela, proiektuan parte hartzearen eta emaitza akademikoetan izandako aldaketen arteko harremana nabarmentzen da, baita gaitasun kritikoak eskuratzearena ere, inplikazio eta motibazio handiagoaren ondorioz.

Modu honetako esperientziek aukera ematen dute, era berean, lurralde-eragileekiko loturaren bidez sortzen diren premien izaera multidimentsionala eta heterogeneoa ikusarazteko, ez bakarrik materialki, baita afektiboki eta harremani dagokionez ere (zaintza, gizarte-loturak, dinamika kolektiboetan parte hartzea). Gainera, lurralde-proiektu zehatzetan parte hartuz kompetentziak areagotzea sustatzen da, ikasleek beren mugak zabal ditzaten eta beren helburu pertsonalak eta profesionalak ebaluatzeko moduan lagun dezaten ahalbidetuz.

Irakaskuntzaren arloan ere ekarpenak hautematen dira, eta ikastetxearen eta curriculum-ereduaren beraren birformulazioa bultzatu da, irakasgai desberdinak diziplina anitzeko ikuspegitik uztartzen dituzten ereduaren alde egin baita. Ildo honetan, horrelako prozesuak errazteak "irakasle-taldearen motibazioa indartzen du; izan ere, ahaleginak egin diren arren eta horrelako jarduerak curriculumean aintzat hartu ez diren arren, esperientzia hori asko baloratu dute ikasleek", nabarmendu dute Lomas de Zamora Unibertsitateak Argentinan duen esperientziatik, ikasgeletan egiten den lana baino gehiago aitortu behar direla esperientzia horiek.

Baina inplikazioek ez dituzte soilik irakaskuntzaren eta ikasleen arloan aldaketa positiboak eragiten, baita ikerketan ere; izan ere, ezagutza batera sortzeko prozesuetan, onuragarriak dira ikertzaile akademikoentzat, lurraldea eta tokiko kultural ezagutzen laguntzen baitiete, bai eta akademikoak ez diren ikertzaileentzat ere, beren ekintzetatik sortutako ezagutza unibertsitate-ikerketetan aplikatu baitezakete. Skapefonia proiektuaren ondorioetako batek ildo horretan adierazten du eta nabarmentzen du, "ikertzaile ez-akademikoen zeregina, nolabait, gutxi baloratzen dutela ikertzaile akademikoek, baina horrelako kasuetan frogatzen da funtsezkoa dela ikerketa zientifikoa hobetzeko lurralde horretako eragileekin trukatzeari".

Horretarako, ezinbestekoa da abiapuntu gisa unibertsitate ez eraldatzailearen praktika klasikoak desafio egitea, ikertutako arazoetan parte hartzen duten eragile guztiak inplikaturik, akademikoak izan ala ez. Horrela, eragileen arteko elkarreragin horizontaleko



espazioak eraikitzen dituzten proiektuak sortuko dira, eta arazoari aurre egingo zaio komunitatea aldaketarako subjektu gisa inplikatzeko premisatik abiatuta, eta ez ikerketa baten informatzaile gisa. Honek zuzeneko eragina sortzen du gaur egun gizartetik urrun dauden ikerketa zientifikoetan: “agentziarekin lantzea, akademikoak ez diren eragileek halakotzat hartzea” eta “akademikoak ez diren aktoreak ezagutza ekoizteko prozesuetan” sartzera (Uruguako Errepublikako Unibertsitatearen gizarteratzera bideratutako Ikerketa eta Berrikuntza Programa).

Esperientzia horiek erakusten digutenez, komunitatearekiko interakzioa birformulatzean aldaketa sakona gertatzen da unibertsitatearen hiru funtzioetan, gizarte-ekintza, ikaskuntza/irakaskuntza eta ikerketa. Ibilbidea erraza ez bada ere, horrelako esperientzietan parte hartzen duten eragileek ekarpenak bereganatzen dituzte, lurraldea ulertzeko modu zabalagoetarako sarbidea sustatzen baita. Gainera, lotura esplizituagoa dago ikasgeletan ikasitako kontzeptuen eta gizartearen arazo nagusien artean. Aldaketa horiek iraultza adierazten dute unibertsitatean bertan, sare-lana, harremanak sendotzea, komunikazio-mekanismoak indartzea, eta talde-lanarekin, ziurgabetasunaren maneiuarekin eta garapen-prozesuetan parte hartzearekin lotutako jakintzak eta trebetasunak praktikan jartzea sustatzen dutelako.

Esparru honetan, ezaugarri horiek dituzten ikerketen diseinuak ere unibertsitatearen eta gizartearen arteko dinamika berriak onartzen eta indartzen ditu, lankidetzazko ekoizpenerako eta ezagutzaren koprodukziorako hainbat modu legitimatzen dituztenak, lotutako unibertsitatea eta testuinguruan kokatutako gizarte-konpromiso sendoa proiektatzea ahalbidetzen dutenak.

Orain arte, esperientzien azterketa kritikoaren ondorioak unibertsitatearen politika eta misio sozialean dituzten inplikazioetan oinarritu ditugu, irakaskuntzan, ikaskuntzan eta ikerketan duten eraginean. Baina puntu honetara iritsita, honako hau galde dezakegu, nola eragiten dute mota honetako esperientziek lurraldeko erakundeetan?

Azpimarratu daiteke horrelako ekimenek ahalduz laguntzen dutela “eragileak eta mugimenduak, eredu akademikoaren eta gizarte-eragileen arteko berdinetik berdinerako elkarriketaren eta lankidetzaren bidez” (Ikertzaile Komunitarioen Sarea), harreman horizontalean saihestu egiten baita instrumentalizazioa. Horretarako, aitortzaz gain, metodologia kritiko eta parte-hartzaileak garatzeaz gain, beharrezkoa da konfiantzazko loturak sortzea eta mugimendu eta erakunde ez-akademikoek duten ibilbidea aitortzea.



Esperientzia horiek maila indibidualean duten eragina aztertuta, hau da, mugimenduak osatzen dituzten subjektuen ikuspegitik, nabarmendu zen praktika aukera horiek aukera ematen dutela zerbitzuen hartzaile pasibo gisa ez jarduteko, baizik eta aldaketarako eragile aktibo izateko, unibertsitatearen eta gizartearen arteko elkarrekintzako eredu klasikoetan ematen ez diren hainbat gaitasun indartzeari esker. Indartzen den lehen puntua komunikazioa eta talde-lana dira. Ezagutza prestakuntza akademiko elitistaren arabera onartzen eta hierarkizatzen ez duen ekosistema bat sortzeak berak ahalbidetzen du mugimenduetan aritzen diren eragileek konplexurik ez sentitzen beren ideiak, emozioak eta sentimenduak adierazteko, ezta beren ikuspuntuak defendatzeko ere, eta egoera horrek funtsezko eragile bihurtzen ditu unibertsitatea bezalako espazio publikoetan.

Horrez gain, izaera kritikoko beste gaitasun batzuk ere bereganatzen dira, "bestearekiko" lotura horretatik abiatuta: norberaren errealitatearen irakurketa egiteko beldurra galtzen da, arazoan identifikazioa ez da ematen, hausnartu baizik, eta, batez ere, lurraldeetako urteetako aldarrikapenen ahalegina aitortzen da. Horren ondorioz, kolektiboek beren proiektuen lidergo aktiboa gauzatzen duten aldaketa-eragile gisa ikusi behar dute euren burua. Historikoki beren kosmobiosiotik eta ekintza-eremutik urrun dauden espazioetan. Eszenatokiak berak sortzen du jarrera proaktiboa eta ahaldundua, unibertsitateak gizartearen eraldaketan duen konpromisoa interpelatuz, ez produktu akademiko gisa, baizik eta lan egiten den pertsonen bizitzetan hobekuntzak kolektiboki sortzeko konbentzimenduan oinarrituta.

Egoera honen adibidea da Ikaskuntza Ekinean prozesua, "gizarte-fenomenoak aktorearen ikuspegitik bertatik ulertzetik abiatzen dena, mundua nola esperimentatzen den aztertzen duena. Pribilegiatzen den errealitatea da pertsonak garrantzitsutzat hartzen dutena eta egunerokotasunean bizitzen dena". Baina egoera hori, teoriarik ez, eragin positiboaren berri ere ematen dute aktoreek, autoestimua berreskuratzeko hobekuntzak ekartzen baitituzte, kolektiboki eraikitzeke itxaropena eta beren amets eta asmo pertsonaletan gehiago sinestea.

Ikusarazi beharreko bizipenetako bat, neurri handi batean erakundeengan duen eragin positiboa adierazten duelako, Argentinako Quilmes Unibertsitateko Ekonomia Sozial eta Solidarioaren esperientzian parte hartu zuen eragile batena da. Esperientzia hori proiektu honetarako aztertu zen:

"Unibertsitate-komunitateekin lan egiten ikastea ere bizi den hazkunde profesionalaren eta pertsonalaren parte da, dakiguna aplikatzen jakiteko eta horrek balio duen jakiteko modu gisa; nire ustez, ezaugarriak modu pertsonalean elikatzen ditu, baita nire prestakuntza pertsonalaren bidez ere [...]"

Banakako gaitasunez, gain, kolektiboak ere nabarmentzen dira, mugimenduei eta/edo erakundeek subjektu politiko gisa egiten zaien ekarpenari dagokionez. Lehenik eta behin, esperientzia horiek erakundearen barne-errealitatea indartzen dute, unibertsitatearekiko elkarrekin sortutako ekarpenari eta kontrasteari esker. Ikusten dugunez, horrela antolatzen eta defendatzen dira lurralde-aldarrikapenak, ahots kolektiboetatik abiatuta, aktore akademikoak inplikaturik, eta, gainera, irakurketa sakonagoak egiten dira politika- eta gizarte-terminoetan, errealitateak eraldatzeko estrategia berriak sortzen dituztenak.

Unibertsitatearekin lankidetzaren instituzionaleko loturak sendotzeak erakunde publikoekin negoziatzeko eta planifikatzeko beste modu bat sortzen du, neurri batean, sendotze tekniko eta teorikoari esker. Hau da, nolabait, lotura horrek zenbait trebetasun instrumental handitzen laguntzen du, mugimenduek eta erakundeek administrazio publikoekin beste jarrera batetik errealitatearekiko aukera izan dezaten.

Nabarmendu beharreko azken puntua da esperientzia horiek egiaztatzen dutela, lotura horietatik abiatuta, gizarte-mugimenduek eta kolektiboek beren gaitasunak zabaldu dituztela antolakundearen beren kudeaketari dagokionez, barnean dituzten problematika desberdinak lankidetzaren moduan identifikatzeari esker.

Ondorio bezala, azpimarratzekoa da azterketa horietatik nabarmendu zela mugimenduak edo erakundeak indartu egin zirela, bai individualtasunetik, bai kolektibotik. Unibertsitatea-gizartearen elkarrekintzako ekimenetan parte hartu duten komunitateko ordezkarien ahotsek nabarmendu dutenez, "ikuspegi politikoko delibrazioa baliagarria da eskubideen defentsa, erresistentzia eta borroka kolektiboa ezartzeko" (Unibertsitatearen Udaleratzea, Venezuela).

Gaitasun horiek agerian uzten dute "komunitarioa den horrek" duen garrantzia unibertsitate-gizartearen arteko artikulazio-prozesu batean premian, beren testuinguruetan indarrean dauden desberdintasun sozial, ekonomiko, politiko eta kulturalak gainditzen lagunduko duena eta haien parte-hartzea areagotuko duena, indarrean dauden desberdinkeriak eta bidegabekeriak murrizteko bitarteko gisa. Ekimen horiei esker, parte hartzearen espazioen eta, horrekin batera, ahaldundu sozialaren aukera eta kalitatea handitzen dira, eta hori islatzen da antolatzeke, beren ahotsak adierazteke, taldean koordinatzeko eta erabaki kolektiboak hartzeke garaian. Hala ere, hori gertatzeko, asistentzialismo akademiko klasikoarekin hautsi behar da, eta esperientzia horiek erakutsi dute unibertsitateak, autonomia sustatzeko, mugimenduei eta erakundeek lagundu behar diela, baina horien barruan esku-sartzerik edo erabakien kontrolrik egin gabe.

TAILERRAK

Esperientziak aztertu ondoren, ezinbestekotzat jotzen dugu gaian inplikaturako eragileen ahotsak, praktikak eta subjektibotasunak biltzea, gure lurraldeko militantzia- eta lan-eremu zehatzetatik abiatuta. Horretarako, gizarte-erakunde edo -mugimenduekin ez ezik, irakasleen, irakasleen, eta ikertzaileen ahotsak jasotzearen aldeko apustua egiten dugu. Metodologiari dagokionez, espazio hauek UPMSk ematen duen esentzian oinarritu dira, gizarte-mugimenduetako militanteek eta unibertsitateko ordezkariak espazioa partekatzen duten partaidetza-kuotak errespetatuz.

Gainera, Costa Ricako CEP Alforja-rekin batera online foro bat garatu dugu, hegoaldeko eta ipar globaleko eragileak unibertsitatea-gizartearen arteko harremanari buruz elkarrizketan jartzeko aukera eman ziguna. Horri esker, bi testuinguruetako esperientzia esanguratsuak jaso ditugu, elkarrizketan jarri ditugu, puntu komunak aurkitu ditugu eta, batez ere, aurreikusitako helburuak lortzeko beharrezkoak diren aldaketa batzuk zirriboratu ditugu.

Ikasleei, irakasleei eta lurraldeko erakunde eta mugimenduei zuzendutako tailerrei dagokionez, zenbait datu nabarmendu behar dira:

Tailer hauetan parte hartu dute 109 pertsonak aurrez aurre eta 48 pertsonak online (Latinoamerikako eta Europako unibertsitate, gizarte-mugimendu eta ekonomia herrikoari buruzko tailerra, Argentinako eta Brasilgo unibertsitateekin batera egina). Tailerrak gizartearentzat oro har irekiak izatea lehenetsi zen arren, horietako bi unibertsitate-eremuan egin dira, eta horregatik ezin izan da material grafikorik lortu.

Datu garrantzitsu batzuk hauek dira: partaide guztietatik (109) gehiengoa (ikus 1. grafikoa) genero femeninoarekin identifikatzen zen, unibertsitatearen eraldaketan eta mugimendu eta erakunde sozialen militantzian emakumeak duen papera agerian utziz.

Nabarmentzeko beste datu bat da parte-hartzaileen gehiengo handi bat unibertsitatean izan dela edo dagoela, eta erakunde edo mugimendu sozialen batean militatzen edo militatu duela. Era berean, tailerren aurretik eta ondoren, beren unibertsitatea eraldatzailea ote zen, unibertsitatea eraldatzailea izan beharko lukeen eta unibertsitatea mugimendu eta erakunde sozialekin lotuz lurraldeen eraldaketan lagunduko ote zuten galdetu genuen. Ateratako datuek funtsezko hiru alderdi erakusten dituzte, gutxienez:

Parte-hartzaileen %34k tailerren aurretik uste zuen bere unibertsitatea eraldatzailea zela, ondoren ehuneko hori %19raino jaitsi zen.

%73k ez daki zein den unibertsitateak bere estatutuen arabera sustatzen duen misioa, ikuspegia eta balioak.

%45ek tailerren aurretik uste zuen unibertsitatea mugimendu eta erakunde sozialekin lotzea ez zela ezinbestekoa lurraldean aldaketak sortzeko; ondoren, kopurua %65raino hazi zen.

TAILERREN INFORMAZIOA GENEROAREN ARABERA BANATUA

EMAKUMEAK GIZONAK EZ BITARRAK

TAILERRA FEMINISMOAK



TAILERRA DEMOKRAZIA



TAILERRA DD.HH



TAILERRA DSG



TAILERRA EPYT



ELKARRIZKETA ESPAZIOAK

IZENBURUA	GAIA	MODUA	PARTAIDEAK	HELBURUAK
Feminismoak Unibertsitatea- Gizartea agenda kontra-hegemoniko baten eraikuntzan	Subjektu politiko feministaren eraikuntza Unibertsitatean	Aurrez aurre	Ikasleak, elkarteak eta irakasleak	Mugimendu feministak unibertsitate- esparruan eragile kritiko gisa duen zereginari buruz hausnartzea
Politika, demokrazia eta Unibertsitatea	Unibertsitatearen zeregina ekintza demokratiko bat bezala	Aurrez aurre	Ikasleak, GGKE eta irakasleak	Ikerketa- eta pedagogia-jarduna gizartea eraldatzeko prozesu politikotzat hartzea
Sexu eta Genero Aniztasuna Unibertsitate esparruan	LGTBI+ mugimenduak Unibertsitate Publikoan	Aurrez aurre	Gizarte mugimenduak, aktibistak eta ikertzaileak	Unibertsitateko aniztasunei buruz hausnartzea
Giza Eskubideak	Gizarte eraldaketarako ikerketa: elkarrizketak itzulketen inguruan	Aurrez aurre	Gizarte mugimenduak, aktibistak eta ikertzaileak	Nola txertatu giza eskubideak ikerketa kritikoko prozesuetan
Unibertsitateak, gizarte mugimenduak eta ekonomia herrikoia Latinoamerikan eta Europan (Ekonomia herrikoi eta eraldatzaileak. EPyT)	ESSren lurralde- esperientziak eta unibertsitatean duten eragina	Online	Unibertsitate eragileak eta Ekonomia Herrikoiko erakundeak	Lurraldeak unibertsitateetan zenbat eta nola eragiten duen aztertzea
Unibertsitate- Gizartea lotura birpentsatuz: hego eta ipar globalaren arteko elkarrizketak	Jakintza-elkarrizketa Latinoamerikako eta Europako esperientzien artean, unibertsitatea- gizartearen arteko harremanaren inguruan	Online	Unibertsitate eragileak, gizarte- erakunde eta -mugimenduak, hego globaleko zein gure ingurukoak	Esperientzia esanguratsuek trukatzeko, praktika akademikoak beharrizan eta praktika sozialekin lotuz, prozesu eraldatzaileak sortu dituztenak

Tailer hauetatik, lurreratutako proposamenen sustapenean funtsezkoak diren galdera batzuei erantzun ahal izan diegu, eta, gainera, izan daitezkeen mugak identifikatu ahal izan ditugu. Lortutako informazioa sistematizatzeko, Esperientziak Sistematizatzeko proposamenari jarraitzen diogu, Hezkuntza Herrikoiairen eta Hegoaldeko Epistemologiaren ikuspegitik (Jara, 2018). Proposamen honen arabera, esperientzia bat sistematizatzea praktika edo esperientzia jakin bati buruzko hausnarketa indibidual eta kolektibo batetik abiatzen da, bizitako prozesuaren berreraikuntzatik abiatuta. Informazioa ikuspegi horretatik biltzeak eta aztertzeak, ezagutzak sortzeaz gain, aukera ematen die tailerretan parte hartu duten pertsoneri horiek bereganatzeko; horregatik, funtsezkoa iruditzen zaigu sistematizazio-ardatzak izatea saioetan presentzia, interes eta/edo arazo handiena izan dutenak. Kasu honetan, gure ustez, idazketa EFFri badagokio ere, gogoetak ez dira "gureak", baizik eta kolektiboak.

Horrela, saioetan gehien landu diren bi galderen inguruan gogoeta egitea proposatzen dugu, ikuspegi orokor batetik:

Nola ikusten dute Gizarte-mugimendu eta -erakundeek Unibertsitate Publikoa?

Zer muga daude horrelako proposamenak aurrera eramateko Unibertsitatetik?

Lehenengo galderari dagokionez, mugimendu eta erakundeek ikuspegi orokor bat dute, beraien ustez egungo harremana mesfidantzaren eta beharraren artekoa da. Mesfidantza behin baino gehiagotan erabilia sentitzeagatik; harremanek puntu gorena aurkitzen dute ikerketa edo jarduerak jakin baterako "hautatuak" izatean, baina artikulua zientifikoa aurkezten den unean harreman horiek amaitu egiten dira. Egoera hau konstante bat da lurraldeko agente ez-unibertsitario aktibistetik egiten den lanean:

"Jakina unibertsitatea behar dugula, gizarte eraldaketarako agenda kolektiboak elkarrekin eraiki behar ditugu, baina, egia esan, inplikazioa puntuala da. Ikerketa zehatzetarako. Ez da harreman organiko edo aitortua. Are gehiago, gurekin militatzen duten pertsona asko daude, eta unibertsitatera sartzen direnean ez gaituzte aipatu ere egiten, ezta kongresuetara deitu ere, nahiz eta gutaz hitz egin behar duten".

(DSG Tailerreko partaidea. Bilbo. 2021)

Hausnarketa horretatik ondoriozta dezakegu, halaber, argi dagoela mugimenduek unibertsitatearen legitimitatea "behar" dutela. Izan ere, unibertsitatea da praktikei buruz teorizatze eta gizarte mugimenduen aktibismoa posizio zentrallean jartzeko gaitasuna eta ahalmena duena, baliozkotze-, ikerketa- eta hedatze-mekanismoen bidez. Mekanismo horiek legitimitatea dute gizarteko sektore garrantzitsuentzat. Adibidez, Queer Teoriaren kasua ikusten dugu; LGBTI+ mugimenduek garatu zuten 70eko eta 80ko

hamarkadetan, baina ez zuten ospea eta zilegitasuna lortu Eve Kosofsky Sedgwick teoriko feministak garatu zuen arte.

Tailerretan gizarte-aktibistek gehien errepikatu zuten beste gaietako bat unibertsitatearen eta mugimenduen arteko denbora aldea da:

"haiek (unibertsitatea) guk baino askoz ere lan-denbora motelagoak dituzte. Guk militantea etengabea egiten dugu, ez dugu pentsatu eta teorizatu egiten dugunari buruz". Feminismoak tailerreko partaidea. Bilbo. 2021.

Gainera, denborei buruzko gai hori hainbat arrazoiengatik mantendu ezin diren erlazioei dagokionez adierazten da. Hau da, suposizioan gerta daitezkeen harremanak egoera gutxitan mantendu daitezke, hainbat arrazoi direla medio: ekonomikoak, egiturazkoak, etab.

Puntu honetan, garrantzitsua da goian aipatutako alderdiak aztertzea: ekonomikoak eta egiturazkoak. Lehenengori dagokionez, ahots askok nabarmendu dute ez dutela funtsik lan bateratuak egiteko, eta haien espazio-baldintzak eta gaitasun teknologikoak batzuetan ez dira egokiak ere:

"Landa-erakunde txiki batean nabil eta ez dugu ez bulegorik, ez ordenagailurik, ezer ez. Non elkartuko gara Unibertsitatearekin? Online tailerreko partaidea. Argentina eta Brasil. 2021.

Hau da, unibertsitateak ateak ireki behar dituela eta antolakundeekin eta mugimenduekin topo egiteko gune segurua izan behar duela zehazten da. Tailerreko beste partaidea baten hitzetan "unibertsitatearen espazioari esanahia jarri behar diogu berriro, bereganatu eta bertan bizi behar dugu". Puntu honetan ere bada ñabardura bat eta ezberdintasun batzuk oinarri autogestionatutako mugimenduen eta GGKEN gisako erakundearen artean; izan ere, azken hauek funts publikoak izan ohi dituzte berariaz goi-mailako hezkuntzarekiko harremana lantzeko.

Baina alderdi komun bat badago, ekonomia- eta iraunkortasun-kontuak alde batera utzita, egitura alderdia da:

"Noski, unibertsitatearekin gauzak egitea interesatzen zait, gure borrokak eta eskaerak ezagutzeko, baina zein ate jo behar dut? Nora noa? Unibertsitatean ez dago "erakundeekin lana" jartzen duen kartelik. Demokrazia tailerreko partaidea. Donostia. 2021.

Hau da, erakundeek eta mugimenduek gaintzen dituzten "harresi" altuenetako bat da ez dakitela norengana eta nora jo behar duten unibertsitatearekin ekitzak egiteko. Argi dago arazo-egiturazko eta -organiko bat dagoela, akademiko, ikertzaile edo ikasleengandik ere independentea dena, lurraldeko erakundeekin batera lan egiten nahi dutenak.

Euskal Herriko Unibertsitatearen Publikoari buruzko egiturazko azterketa labur bat eginez (espainiar estatuko unibertsitate gehienetara orokortu daitekeena), ikus dezakegu antolaketa-sare konplexua dagoela, organo, batzorde, kontseilu, errektoreordetza, taldez, etab. osatua, non ez den aipatu ere egiten Gizarte Eraldaketarako Hezkuntza eta are gutxiago lurraldeko erakundeekin lankidetzan aritzea eraldaketarako agenda komunak eraikitzeko. EHuko Gizarte Kontseiluak berak ere ez du gizarte-erakunde eta/edo -mugimenduen ordezkartzarik. Hau da, ekintza bateratuak bultzatu ahal izateko egitura hain da konplexua, ezen oinarrizko mugimenduek, normalean, jarduera bateratuak proposatzeari uko egiten baitiote. GGKEentzat zortea ez da oso bestelakoa, nahiz eta harreman finkatuak dauden unibertsitateko eragile espezifikoekin, bai GGKE batean jarduera bat egin dutelako, bai ikasle batek bere praktiketarako edo GRAL/MALerako aukeratzen duelako, egituraren ikuspegitik, harremana ez da existitzen, beste arrazoi batzuen artean.

“nik GGKE handi batean egiten dut lan, hau da gure lana, irakasle eta ikertzaile askorekin dugu harremana, praktikak egiten dituzten ikasleekin, baina beti egongo gara haiek proposatzearen mende, guk zerbait proposatu nahi badugu ez dakigu zein ate jo. DSG Tailerreko partaidea. Bilbo. 2021.

Asko errepikatu den beste alderdi bat aktibisten zilegitasunaren eta auto-konfiantzarekin zerikusia duena da:

“nor gara gu GKE txiki batetik katedradun batekin hitz egiteko”. Feminismoak tailerreko partaidea. Bilbo. 2021.

Egia da gogoeta honek unibertsitate elitistaren ereduari erantzuten diola, urteen joanean lausotuz joan dena. Baina zientzialariek eta arrazionalak “baimendutako ahotsen” “gutxiagotasun” sentsazio hori oraindik oso presente dago. Unibertsitateko ikertzaileek ahalegin handia egin dute egoera hori iraultzeko, baina badirudi oraindik ez dela nahikoa. Are gehiago, gure testuinguruetan ikus dezakegu unibertsitateko argitalpen edo biltzarretatik eratorritako lan-bateratuak egiten direnean, askotan gizartearen zatia “informatzaile” edo agente “laguntzaile” bat baino ez dela: izan ere, foro publikoetan aurkezpena unibertsitateko ikertzailearen ardurapean egon ohi da.

Gai honek lotura estua du proiektuak “bueltan itzultzearekin”. Lurraldeko erakundeek bi uren artean nabigatzen dute korrante desberdinekin: gizarteari egindako lana helaraztea eta unibertsitatean legitimatzea. Itzulketa eta komunean jartzea komunitatearekin, edozein gizarte-erakunde edo -mugimenduren puntu ukaezina, batzuetan unibertsitatean legitimatzeko terminoetan eta hiztegi akademikoan idatzi eta aurkezten dena.

Ildo honetan, interesgarria da ikustea gero eta esperientzia gehiago ari direla berritzen bere proiektuen eta aldarrikapenen komunikazioari dagokionez. Adibidez, Giza Eskubideei buruzko tailerrean itzulketen inguruko hausnarketak paper garrantzitsua izan zuen:

“itzultzeak ez du esan nahi komunikatzea. Inoren lanaz ez jabetzea esan nahi du, taldean eraikitako jakintzak berreskuratzea eta ikusaraztea, eta inor objektu senti ez dadin moduan komunikatzea”. Giza Eskubideen tailerra. Bilbo 2022.

Laburbilduz, esan dezakegu atal hau gidatu duen galderari dagokionez, mugimendu eta erakunde sozialek unibertsitatearen zeregina behar dutela eta horretan sinesten dutela, baina, oro har, erabiliak sentitzen direla, aitortu gabeak, eta nolabaiteko zilegitasun faltarekin. Egiturazko, ekonomiako edo aldi baterako beste arazo batzuez gain. Azpimarratzekoa da ere, beste harreman mota bat sustatzen duten ikasle, irakasle eta ikertzaile askok borondate argia dutela, baina zein muga aurkitzen dituzte?

Kasu honetan, irakasleren edo ikasleren batek ibilbide akademikoan lurraldeko eragileak sartu nahi baditu, instrumentalizazioan erori gabe, ahots gehienek azpimarratzen dute ez dutela ez errekonozimendu profesionalik ez zientifikorik, finantzaketa eskasa dutela eta konplexutasuna ekintza horiek unibertsitatearen beraren egitura espezifikoetan bideratzeko. Ez dira “gutxi” bakarrik sentitzen diren ikasle eta irakasleak, horrelako ekimenak aurrera eramateko laguntzarik eta errekonozimendurik gabe:

“oso zaila da gizartearekin lan egitea GEHren logiketarik. Ez digute aitortzen ahalegina, ikerketa klasiko batean baino handiagoa dena; curriculum akademikoak oso bide gutxi uzten ditu horrelako dinamikak planeatzeko, eta, batez ere, komunitate zientifikoak berak halako proiektuak nolabaiteko errezeloz begiratzen ditu”. Demokrazia Tailerrean parte hartzen duen irakasle ikertzailea. Donostia. 2021.

Hau da, irakasleek eta ikertzaileek ere erresistentziak dituzte; izan ere, akademiaren sektore garrantzitsu batentzat, baterako ikerketak eta jakintzak komunitatearekin batera ekoiztea ez dira behar bezain zorrotzak, zientifikoak edo arrazionalak.

Gainera, ikasleen sektore batek oztopo handia du, eta irakasleei eskatzen die prestakuntza enpresa-munduan eskaeretara soilik bideratuta egotea eta jakintzek lan-munduan sartzeko “balio” izatea. “Gainerakoa” eremu pertsonalaren eta militantearen zati da.

“Nire ikaskide gehienei interesatzen zaie unibertsitateak lan-merkatutako prestatzea. Hemendik atera nahi dugu urteko askotako lanaren ondoren. Militantziak ez du zerikusirik honekin. Demokrazia tailerreko partaidea. Donostia. 2021.

Egoera horren ondorioz, irakasle eta ikertzaile askok animoa galtzen dute, kontu handiz eta aintzatetsita ez daudela sentitzen dira, eta, azkenik, horrelako lanak egiteari uzten diote. Gainera, nolabait, unibertsitate-eragile hauek ahaleginak areagotu behar dituzte unibertsitatearen funtzio soziala ikuspegi kritiko batetik etikoki eta politikoki "betearazteko"; izan ere, errekonozimendua baino oztopo gehiago aurkitzen dituzte, eta mota honetako ekintzak modu isolatu eta marjinalen egiten dituzten militante altruista bihurtzen dira.

Finantza-baliabiderik, erakundeen laguntzarik eta errekonozimendu pertsonalik gabe, sortzen den beste arazoetako bat da ikerketa akademikoaren munduko rankinetan eta kanon espezifikoetan oinarritutako ekoizpen zientifikoan "hanka" soziala ekintza solidario eta karitatibotzat hartzen dela, baina inoiz ez jakintzaren koprodukzioaren ezinbesteko zatitzat.

"unibertsitatean lanpostua ziurtatzeko, bai edo bai, argitaratu behar dut. Ez edonon, eragin handiko aldizkari zientifikoetan egin behar dugu. Benetan uste duzue aldizkari hauek GGKEak aipatzea ahalbidetzen dutela, eta ez nazioartean ospea duten egileak? Ezinezkoa da. Argentinako tailerreko partaidea. 2021.

Oztopo ekonomikoak, egiturazkoak, ideologikoak, ikasleenak eta komunitate zientifikoarenak eta mesfidantza dira ikuspegi kritiko batetik unibertsitatea eta gizartea lotzeko estrategiak garatzea eragozten duten ezaugarrietako batzuk. Horregatik, honakoa galdetzen gara, zer aldaketa egin beharko lirateke beste unibertsitate mota bat eraikitzeke? Eta hemen Ipar-Hego elkarrizketa birtualetik ateratako ondorioetan oinarritu ginen.

Unibertsitatea-Gizartea lotura (bir)pentasatuz: lurralde-praktiken integritasuna jarduera akademiko gisa, izenburua duen espazio honen helburua izan da praktika akademikoak beharizan eta praktika sozialekin lotuz, prozesu eraldatzaileak sortu dituzten esperientzia esanguratsuak trukitzea. Hautatutako esperientziak Latinoamerikan eta Europako testuinguruan kokatuta daude, Euskal Herrian egindako hainbat nabarmendu dira.

Horretarako, online foro bat antolatu dugu, hiru une ezberdinetan, baina elkarren artean integratuta, Erdialdeko Amerikatik, Hego Amerikatik eta Europatik etorritako pertsonak eta gizarte eragileak bilduz. Urrian egindako bi saioetan, munduko bi aldeetako esperientzia eraldatzaileak ezagutu ahal izan ditugu:

Lehenengo saioa: Praktikak banatuz Latinoamerikatik (2021eko urriak 6)

Extensión y prácticas integrales, Universidad de la República: su implementación en el marco de la Segunda Reforma Universitaria – Humberto Tommasino (Universidad de la República, Uruguay) (txostena lotura honetan entzun daiteke: <https://youtu.be/G524Y8Gpbws>)

Agroecología e economía solidária como pilares de una nova relação universidade e sociedade: a experiência da Universidade Federal Rural de Pernambuco (UFRPE) – José Nunes / Ana Dubeux (Universidade Federal Rural de Pernambuco, Recife, Brasil) (txostena lotura honetan entzun daiteke: https://youtu.be/ZAb_vPU6IJY)

La extensión crítica como constructora de comunidad(es) – Sol Benavente / María Verónica Paladino / Luciana Kulekdjian / Bárbara Labecki (Programa de Capacitación de Organizaciones Sociales de Buenos Aires, Buenos Airesko Unibertsitatea, Argentina) (txostena lotura honetan entzun daiteke: <https://youtu.be/-SPO3ARxJr8>)

Integralidad en las prácticas territoriales desde la perspectiva de género. El caso de San Francisco de Opalaca, Intibucá – Ivania Padilla (Universidad Nacional Autónoma de Honduras) (txostena lotura honetan entzun daiteke: https://youtu.be/BQJZO-9_vMY)

Bigarren saioa: Praktikak banatuz EAE eta/edo Europatik (2021eko urriak 13)

Aprendizaje en Acción UPV/EHU: Capacidades para la liberación epistémica y opresiones en la educación superior – Monique Leivas (GrupoINGENIO, Universitat Politècnica de València) (txostena lotura honetan entzun daiteke: <https://youtu.be/EjHw3szZ8b8>)

Proceso IAP sobre trabajo en calle con personas sin hogar que viven en Bilbao – Zesar Martínez (Parte Hartuz ikerketa taldea, UPV/EHU) (txostena lotura honetan entzun daiteke: <https://youtu.be/SPIvRB7GmgE>)

Des-encorseñando al saber. Algunas hipótesis de trabajo a partir del cruce Educación Popular-Pedagogía Feminista – Josefina Roco Sanfilippo (Colectiva Trabajadoras no Domesticadas) (txostena lotura honetan entzun daiteke: <https://youtu.be/Ra5F0v0-ieg>)

Colectivizar procesos, trascender el enfoque de género, impulsar alianzas universidad-sociedad: retos en el acompañamiento de TFG-TFM para la transformación social – Pepe Ruiz Osoro (Ingeniería Sin Fronteras) (txostena lotura honetan entzun daiteke: <https://youtu.be/Ufd6RXT-ez4>)

Foro hauetan 56 pertsonak hartu zuten parte, eta horietako asko Gizarte-Mugimendu edo -Erakunderen bateko militante eta unibertsitateko kide gisa definitu ziren:

Azkenik, espazioa ixtea proposatzen da, amaierako une batean ateratako jakintzak eta ikaskuntzak berreskuratuz

“Hirugarren saioa: Elkarrekin bizitzea: jakintzen elkarrizketa eta konklusioak” 2021eko abenduaren 10ean garatu zena; guztira 22 pertsonak hartu zuten parte.

Hala ere, dokumentu honen irakurketa labur bat egiten badugu, sekuentzia logiko bat proposatzen duela ikus dezakegu: Euskal Herriko Unibertsitateari buruzko analisi dokumental eta teoriko batetik eta Gizarte Eraldaketarako Hezkuntzaren proposamenarekin koherenteak izatean atxikitzen garen alternatibetatik, ikuspegi eraldatzaileetatik unibertsitatearen eta gizartearen arteko lotura-praktiken ekarpenak ikusteko esperientzia esanguratsuen azterketa batetik, gure testuinguruaren azterketa lurralde-aktoreen ahotsak biltzen dituzten tailerretatik abiatuta, eta puntu honetan, alternatiba garrantzitsuak direla iruditzen zaigu. Nola diagramatu, gure testuinguruaren arabera, unibertsitatea eraldatzen duten jarduerak zirriboratu daitezke, gizarte-erakunde eta -mugimenduekiko loturatik abiatuta.

Horregatik, Foroan egiten dugun lehenengo galdera hau da:

Mugimendu eta aldarrikapen sozialen bidez Unibertsitatea berrasma al daiteke lurraldeen eraldaketaren alde egiteko?

Galdera honi erantzunez, honako gogoeta hau partekatzen da foroan:

*“Ziurrenik, foro honetan parte hartzen ari garenok ziurtasun partekatu batetik abiatzen gara: ez dago unibertsitatearen eraldaketa posiblez gizar-erakunde eta -mugimenduen parte-hartzerik gabe, ezagutza-ekologiaren ikuspegitik ezagutza sortzea elikatzen dutenak, baita arazoak modu kolektibo eta solidarioan konpontzeko bidea erakusten dutenak ere”.
Online Foroko partaidea.*

Ikusten dugunez, erantzuna baiezkoa da, baina lan hori lurraldeko mugimenduek edo erakundeek bakarrik ez egiteko beharra azpimarratzen da. Aitzitik, rol hori unibertsitateak hartu behar du, benetako partaidetzako guneak sortuz, unibertsitatez kanpoko eragileekin lankidetzara errazteko.

Baina, horretarako, funtsezkoa da unibertsitatea eta Estatuari aurre egitea, lurraldeetan eraikitako jakintzak eta esperientziak aitortuta. Orduan, nola egin?

*“Lehenik eta behin, erakundeekiko loturen jarraitutasunaren eta iraunkortasunaren garrantzia azpimarratzen dugu. Eraldaketa subjektiboak eta kolektiboak denbora daramaten prozesuak dira; horregatik, garrantzitsua da urteetan zehar loturak lantzea, testuinguru bakoitzean elkarrekin pentsatu ahal izateko nola lagundu arazo sozial, egiturazkoak zein sortzen ari direnei aurre egiteko, unibertsitate gisa dugun erantzuteko gaitasuna kontuan hartuta”.
Online Foroko partaidea.*

Bigarrenik, Boaventura de Sousa (2010) planteatzen duen bezala, unibertsitatea ez da azken urteotan merkantilizazio-prozesuetatik kanpo egon, gizarte-ekintza baliabideak sortzeko eremu bihurtu nahi duten prozesuetatik; esate baterako, lanbide-hobekuntzako arloei lotutako ordainketa-diplomatu ugari eskainiz, komunitateei lagunduko dieten gizarte-ekintzako politikak indartu beharrean, batez ere pandemiaren testuinguru kritikoan.

Azkenik, ikerketari eta ezagutza sortzeari lotuta, *oraindik ere erronka handia da ezagutza egiaztatzeko moduak eta testuen egiletza eraldatzea. Norenak dira gure hedapen-esperientzietan eraikitzen eta gizarteratzen saiatzen garen hitz eta ideiak?* Buenos Airesko Gizarte Erakundearen Gaikuntza Programa.

Illo honetan, UPV/EHUko irakasleekin eta ikertzaileekin lankidetzan aritu diren eragileek aitortu dute energia eraldatzailez beteta ere unibertsitateko ekintzaile askok *“logika erauztzailearen zati bat errepikatzen dutela; izan ere, gizarte-mugimendu jakin batera ahotsa emateko asmoz hurbiltzen badira ere, gizarte-eragileak beste informatzaile bat dira azkenean, eta ez dute unibertsitate-esperientzia gizarte kolektiboan bizipentzat hartzen. DSG tailerreko partaidea. 2021.*

Kode hauek urratzeko, eraldaketa metodologiko batzuetan murgiltzea proposatzen da. Hala, beharrezkoa da asistentzian edo transferentzian oinarritutako proposamenetatik, gizarte-eragileekin ezagutza elkarrekin eraikitzeke proposamenetara igarotzea. Bide horrek berekin dakar jakintza horiek elkarrekin eraikitzeke modua zalantzan jartzea eta eraldatzea: ezagutza berri horiek nola zirkulatzen duten; nola laguntzen dieten ezagutza horiek elkarrekin eraikitzeke erabiltzen diren subjektuen gizarte-borrokei. Online Foroko partaidea.

Beraz, ezinbestekoa da beti unibertsitatearen ezagutza sortzeko aukeretan kokatzea gizarte-eragileen emantzipazio-prozesuetarako baliagarriak diren alternatibak eskaintzen eta eraikitzen dituzten ezagutzak: zertarako, norekin eta noren aurka galderak behin eta berriz errepikatu behar dira Unibertsitatea-Gizarte harreman-prozesuan.

Jarduteko modu honetan iradokitako aldaketek mugimendu eta gizarte-erakunde askoren eskaerei erantzungo liekete; izan ere, frustrazioa sentitu ohi dute unibertsitateak jasotzen duten tratuaurrean, eta nekatuta daude harremana klase solteren batean parte hartzea mugatzen delako, GRAL, MAL, doktorego-tesietarako edo beste ikerketa-proiektu batzuetarako ikerketa kasuzat hartzen delako, edo praktiketako ikasleak jartzeko.

Analisi partekatu honetatik, unibertsitatea eraldatzeko ezinbestekoak diren aldaketa batzuk aurkezten dira:

1. UNIBERTSITATEAREN GIZARTE ERANTZUKIZUNEN POLITIKAK INTERPELATZEA ETA BIRPLANTEATZEA GURE TESTUINGURUAN:

Foan eztabaida ildo horretan egindako ekarpenak bat datoz esatean Unibertsitatearen Hedapen Kritikorako organoa (Latinoamerikan dagoena) funtsezkoa den arren unibertsitateak gizartearekin lotzeko, ez da nahikoa unibertsitateen eta gizarte-erakunde eta -mugimenduen arteko ezagutza eta praktika pedagogiko kritiko eta eraldatzaileak elkarrekin eraikitzekeko prozesuetan aurrera egitea.

Horretarako, funtsezkoa da unibertsitateak gizartearekin duen loturaren beharri buruzko kontzientzia sortzea; lehenengoa ez ulertzea bigarrena gabe, unibertsitatean bizi den pertsona oro lotura horren berezko parte baita.

Baina onartzen da erakunde berean iritzi kontrajarriak daudela Unibertsitatea-gizartea loturaren inguruan. Latinoamerikaren kasuan, hedapen kritikoa modu zatikatuan edo espazio txikietan gertatzen da kasu askotan, begiradak, gramatikak eta hizkuntzak elkarren artean banatzen dituzten "geto" moduko batzuk, gure unibertsitate eta gizartearen eraldaketa-prozesu integralagotarantz aurrera egiteko bidean ekarpena egiten dutenak.

Euskadiren kasuan, berriz, harreman horiek bereziki enpresa-munduarekin gertatzen direla uste da, ekintzaitza txalotuz eta sustatuz (negozio sorkuntza gisa ulertuta), baina ekintzen osagai soziala alde batera utzita. Jabetzen gara unibertsitatea -beste erakunde batzuk eta pertsonak berak bezala- subjektibotasun erabat enpresarializatu batetik proiektatzen dela, merkatuko, zerbitzuko. Testuinguru honetan, ohararazi digutenez *"UGEren politikak edo marketin-estrategia dira, bertsio edulkoratu-simplifikatua-burokratizatu, kasurik onenean asmo oneko keinu traketsa (nahi dut baina ezin dut edo ez dakit nola egin egoeren emaitza) izan daitekeenaren inguruan, ez erantzukizun bat, baizik eta konpromiso erantzunkide bat"*. Online Foroko partaidea.

Hori dela eta, ekintzaitasuna hitzaren erabilera sustatzea planteatzen da, ekintzaitza aipatuz, ekintzari eta aktibismoari ere dei egiten diena. Aktibismo honetan, beste egiteko modu batzuk ere proposatzen dira, goian aipatutako egitura eta metodologiaren erreproduzioarekin hautsiz paradigma aldaketa baterantz aurrera egiteko, non guztiak ez duen igaro behar Unibertsitate Hedapenekoak edo Unibertsitatearen Gizarte Erantzukizunekoak bezalako organoetatik. Bi noranzkoko elkarriketa bilatzen hainbat ekintza osagarri erlazionatzen dituen estrategia anitza abian jartzera igarotzea. Egiteko modu berri horiek sistema zaharrak ez atzemateko eta ez instrumentalizatzeko arreta jarritz beti.

"Pentsatu unibertsitate bat sistema eragile aske eta irekia duena, adimen kolektiboaren eta elkarlanaren emaitza. Unibertsitate horrek, jakiteko biltegitratze-ahalmenaz haratago (ROM memoria), biltegitratutakoa prozesatzeko gaitasunean du balio nagusia (RAM memoria), hau da, dinamismoan, atal eta ezagutza desberdinen artean funtzionalki aktibatzeke eta konektatzeko orduan, askotan planifikatu ez, baizik eta azaleratzen eta/edo kaotikoak diren aldagai askori erantzunez". Online Foroko partaidea.

Transformazio hau praktikan lantzeko, parte-hartzaile honek metafora informatikoarekin jarraitzen du, sistemaren hiru osagai motaren bidez eraldaketa pentsatzea proposatuz:

HARDWARE: zati gogor eta ukigarri egiten die erreferentzia, hala nola azpiegiturei edo eraikinei. Horrela, egitura fisikoaren aldaketarekin hastea proposatzen da, eraikin ireki, aldagari eta "zikingarrien" bidez gobernantza eta antolaketa modu berriak ahalbidetutako dituzten espazioak sortuz; "kalearekin lotutako plaza gisa funtzionatuko luketen eraikinak, batzar eta herritarren laborategietako eraikin bat gehiago, ikasteko modu berriak probatzeko aukera emango duten ekintza akademiko eta protokolozko-ekintzetarako baina". Eta, gainera, kaleetara irtetea proposatzen da, espazio mistoez jabetzeko, softwarea eraldatzen hasteko.

SOFTWARE: zati bigunei eta ukiezinei egiten die erreferentzia, hala nola politikei, programei edo zerbitzuei. Espazio honetan goian aipatutako eraldaketa metodologikoak bilduko liriateke, prestakuntza-metodoak, graduak eta masterrak eta ikerketa-taldeak birdefinituz, "zerbitzu publiko gisa ez ezik, erabilzaitzaileekin batera ekoizitako zerbitzu libre eta ireki gisa funtziona dezaten".

TRANSWARE: fluxuei, harremanei, protokoloei eta kudeaketa-, gobernantza-, bitartekotza- edo konexio-moduei egiten die erreferentzia. Espazio honek aldaketa funtsezkoena proposatzen du, bitartekotza-gailuen bidez harremanak eraldatzea, dikotomiak hautsi eta zubiak ahalbidetzeko. Gailu hori Unibertsitate-Hedapen Kritikoa izan liteke (edo ez), "unibertsitate barrutik autohackeatzeko gailu propositibo gisa funtzionatzen duena, kanpoaldean hainbat konplizitate dituen"

2. “UNIBERTSITATEA HACKEATU”

Unibertsitatea hackeatu terminoa, Harware, Software eta Transware motetako aldaketei jarraituz, Uruguaiako Errepublikako Unibertsitateak (UdelaR) burututako Latinoamerikako Bigarren Unibertsitate Erreformatik sortu zen, eta Unibertsitatearen hiru funtzioak integratzeko proposamenen gauzatu zen: Irakaskuntza, Ikerketa eta Hedapena (edo gizarte-ekintza).

“Eginkizun Integraltasunari” buruzko proposamen hori egitate eztabaia ezinetik abiatzen da: Unibertsitatearen hedadura/misio soziala irakaskuntzaren eta ikerketaren aurrean baztertuta dago, eta inoiz baino beharrezkoagoa da maila berean jartzea. Are gehiago gaur egun, gizartearen erronka berriei aurre egiteko unibertsitatearen funtsezko funtzioekin lotzen den ekosistema sortzea eskatzen duen ingurune batean.

Integraltasuna kontzeptu egituratzaile gisa agertzen da, eta unibertsitatearen hiru funtzioak artikulatu nahi ditu, hedapen kritikoa “ezezagunarekin”, kanpokoarekin eta lurraldekoarekin harremanetan jartzeko zeregina emanez, norabide askotako irakaskuntza- eta ikaskuntza-prozesuetan laguntzeko.

Funtzioak “barneratzeak” hedapena, irakaskuntza eta ikerketa artikulatzearen aldeko apustua dakar, errealitatea hobeto ezagutzen duten unibertsitate-subjektuen prestakuntzan lagundu ahal izateko, arazo berriei gizarte-konpromiso handiagoarekin aurre egiteko aukera emanez. Hedapena unibertsitatearen gainerako funtzioekin lotzean, lurraldean zuzeneko esperientziak dituzten beste eragile batzuk sartzen dira, eta aukera ematen du potentzial teorikoa hedatzeko eta unibertsitate-agenda gizarte-arazoekin sinkronizatzeko.

Integraltasunak ere unibertsitatearen barne-harremanak berrantolatzearen alde egiten du, adibidez, irakaskuntzari dagokionez, diziplina arteko eta diziplinaz gaindiko pedagogien alde eginez. Prestakuntza integraleko prozesuetan, “irakaskuntza-ikaskuntza” binomioa birdefinitzearen eta irakasleen eta ikasleen arteko asimetria gainditzearen aldeko apustua egiten da. Horrek esan nahi du ikaslea ahalduntzea eta ikaskuntza-prozesuan mendeko ez den estatusa ematea. Aldi berean, integraltasunak “mugimendutik ikastea” proposatzen du, lurralde bakoitzeko benetako arazoekin kontaktuan, eta, beraz, ikasgelak ikasleak prestatzeko espazio eskusibo gisa duen ideia gaindituz.

Baina prozesu hau ez da ezerezetik “sortzen”. Gizarte mugimenduen errebindikazio mailakatuaren testuinguruan gertatzen da, unibertsitatearen, ikaslearen kasuan gorpuztuta. Izan ere, Humberto Tommassino Errepublikako Unibertsitateko Errektore gorenak dioenez:

“Gizartearen arteko borrokak unibertsitatearen eramanen dira. Korrelatu bat dago. Gizarte-prozesuen eragin bat dago. Prozesu horiek unibertsitatea interpelatu behar dute, borroka ikaskuntza-prozesuetatik hartzen duten ikasleentzat bitartez, eta eskatzen dute hedapena banku-logiketatik pentsatzeaz kanpo uztea, eta, aitzitik, eskatzen dute unibertsitatea hackeatu behar duen hedapen baten alde egitea, lotura estereotipatuak hautsi eta kanpoko eragileak txertatuta. Horrela, irakatsi eta ikasten duen aktore berri bat agertzen da, hezkuntza-ekintza aldatuz. Ikasgela aire zabalerara eramaten da, herri-eragileak irakasten dituzten eragile gisa jarritik. Hori da Unibertsitate Herrikoaren oinarria eta Funtzioen Integraltasun Mugimenduen proposatzen duen iraultza”.

Hala ere, prozesu hori ere ez da erraza, berez, integraltasunak, bere horretan, ez du zentzurik; aitzitik, gizartearen eskaerekin bat etorri behar du, eta gizartearekin proposatu nahi den lotura motan aurkitu behar du bere izateko arrazoiak. Hau da, eredu horren alde egiten bada, baina lotura instrumentalista errepikatzen jarraitzen bada, integraltasuna kaltegarria izateko arriskua dago, kultura-inbasioko prozesuak sortuz eta aukera eraldatzaileak kanpoan uzten dituzten arrakalak itxiz.

Aldiz, loturak dialogikoa, kritikoa eta emantzipatzailea izan behar du. Horregatik galdetzen diogu gure buruari:

Inertzia instituzionalak gorabehera, posible al da integraltasun-prozesuetarantz aurrera egitea? Nondik bultzatu behar dira prozesu horiek? Hedapen kritikoko jarduerak guztiak curriculumean jaso daitezke? Nola?

Alde batetik, beharrezkoa da unibertsitate eremuetan (katedra-taldeak, unitate akademikoak osatzen dituzten eragileak, etab.) egon daitezkeen barne erresistentziak konpontzea. Eta, bestetik, “ikaskuntza-irakaskuntzako trametan sentimenduak, pentsamenduak eta sorkuntzak (askotarikoak eta ez norabide bakarrek) biltzen dituzten eta gizarte-erakundeekin lankidetzan eta indartze-loturak eraikitzen dituzten prozesu eta esperientzia esanguratsuetan” arrakaluetatik aurrera egin behar da.

Horrela, egiturak eraldatzeko modu gisa, eta eraldaketa-prozesuak motelak eta garestiak direla jakinda, aldaketa hori behetik gora eginez hastea proposatzen da, eragile txikiak eta ez hain instituzionalen logikak eta errotak kontuan hartuta, eta eragile handienak izanik, kasu honetan unibertsitatea, entzuten duena, harremanak berdinetik berdinerara sortzeko lekua utziz.

Integraltasuna lortzeko bi aukera proposatzen dira, elkarri lotuak daudenak:

“Arrakaletatik egindako ekintzen kopurua modu dibertsifikatuan handitzea, esanguratsuak izan baitaitezke unibertsitatearen eredu konbentzionaletan bertan ikusarazteari, saturatzeari, gainezka egiteari eta eragiteari dagokionez. Eta unibertsitateak berak, erakunde gisa, prototipo espezifiko bat aktibatzea, horrelako harremanak probatzeko”. Humberto Tommassino.

Unibertsitatearen funtzio soziala interpelatzan denean, Lotura (hedapen) eredu kritiko baten alde eginez, gizartearekin harremanak izateko modua adierazten duen “hackeatze” bat sustatzen da, eta identifikatzen den hirugarren urratsa aldaketa horiek metodologia kritiko eta parte-hartzaileetara eramateko beharra da.

3. PROZESU METODOLOGIKO ETA PEDAGOGIKO KRITIKOEN ALDEKO APUSTUA EGITEA

Jardunbide egokiak identifikatu eta aztertze prozesuak eta Latinoamerikako eta Europako esperientzien artean egindako elkarrizketek erakutsi dute garrantzitsua dela beste logika batzuetatik ikerketak egitea. Ikerketa Ekintza Parte-hartzailearen (IAP) aldeko apustuak, printzipio metodologiko gisa, eta jakintzen ekologiaren aldekoak erakutsi dute unibertsitatearen eta gizartearen arteko harremanak elkarrekikoak direla, ez direla batere utilitaristak eta bie modu positiboan eragiten diela.

IAPak aberastasun handiko aukera metodologikoa dira; izan ere, *“batetik, ezagutza zabaltzea sustatzen du, eta, bestetik, lurraldeko egoera errealean arazoak sortzen dituzten ekintza zehatzak sortzen ditu”.* Zesar Martínez. Online Foroa.

Hortaz gain, ikertzaileen zeregina bultzatzen du gizartearekiko interakzioaren bidez. Horrela, Txefi Roccon arabera, Online Foroarentzat: “ikerketak ez dira soilik maila akademikora bideratzen, aitzitik, aldaketarako edo eraldaketarako alternatibak sustatzen dira”.

Horrela, ekintzan oinarritutako proiektuei ekitea unibertsitatearen legitimazio-eremuak dira; gizarte-mugimenduak eta -erakundeak inplikaturaz proiektu parte-hartzaileak gauzatzea, batzuen eta besteen interesak elkarrekin eta lurraldeari eta gizartearen interesei merkatuko interesei baino gehiago lurreratutako ezagutzak sortzea da.

Ikerketa Kritikoaren eta Parte-hartzaileek baldintzak bete daitezkeen, Jakintza Ekologiaren aldeko apustua onartu behar da. Jakintza Ekologiak jakintza mota desberdinen arteko elkarrekintzak, koexistentzia aktiboa eta elkarrekiko ikaskuntzak bultzatzen dituzten praktikak biltzen ditu, eta unibertsitatearen baitan iraultza bat dakar, eta, nolabait esateko, erakundearen kanpotik unibertsitatearen barrurantz hedatzeko modu bat da.



Baina zenbateraino da *posible jakintza ekologiarene eredu bat finkatzea egungo unibertsitate esparruan?*

Galdera hori foroan egitean, metafora oso argigarri bat erabiltzen da, erakusten diguna, borondatez eta eskuzabaltasunez, jakintzen ekologia posible dela:

“Atsegin dugu jakintzen ekologia gisatu handi bat bezala pentsatzea, zenbat eta osagai eta espezia gehiago eraman, orduan eta aberatsagoa eta elikagarriagoa bihurtzen dena.

Badakigu ez daudela bi gisatu behar eta osagaien konbinazioak amaigabeak direla, zapora berrien aurkikuntzari bidea emanez. Era berean, unibertsitateen ezagutza ekoizpenean beste jakintza eta subjektu batzuk sartzeko aukerak, planteatzen duen bezala, pentsatutakoaren, ikertzeko modukoaren eta ezagut daitekeenaren mugak irekitzen lagun dezake.

Badira su motelean prestatzen diren gisatuak, eta beste batzuk presaka egiten ditugunak, testuinguruak hala eskatzen duelako. Baldintzen eta egoeren arabera, prestakin desberdinak entseatzeko ditugu. Jakintzen ekologiak unibertsitatekanpo prestatzen diren errezetak ezagutzea eskatzen du, bere “sukalde handian” sartzeko, euren errezeta liburutan sartzeko.

Aldi berean, janaria prestatzen duten eskuen eta ahoen inguruko eztabaida da nagusi. Erakunde komunitarioek eltzete beti ketsua mantentzearen garrantzia erakusten digute, norbaitek behar duenerako eskuragarri dagoena. Unibertsitatekan, beraz, ikasketa hori janari bihurtu behar dugu, sukaldeko ateak beti irekita eduki, usaimena eta belarria adi, sua prest gisatu berriak prestatzeko”. Online Foroko partaidea.

Illo hau jarraituz, proposatzen da jakintza ekologia hizkuntzen eta lengoaien ekologia ere izatea, eta horrek “aukera ematea, jakintzen aniztasunaz elikatzeaz gain, esateko, ikasteko eta sentitzeko beste modu batzuk gaitzen dituzten formen aniztasunaz elikatzeko”, Ivania Padillak dioen bezala.

Baina egia da, epe laburra, ez dela lan erraza jakintzen ekologia bat izatea unibertsitatearen esparruan. Beste jakintza batzuei interpelatzen uzteko erresistentziak oso indartsuak dira oraindik. Eta jakintzak argitaratzeko eta egiaztatzeko irizpideek ezagutza sortzeko eredu tradizionala lehenesten jarraitzen dute.

Horregatik, ezinbestekoa da sistemak berak dituen “arrakalak” bilatzea eta aurkitzea. Asko badira ere, gure testuinguruan interesgarria iruditzen zaigu gizarte-erakundeek eta unibertsitateko irakasleen osatzen duten UKS Sarea, eraldaketa hori bere ekintza-guneetan esperimentatzeko prest dagoena.

Gainera, gaur egun, IAPetan eta jakintzen ekologian oinarritutako ikerketak bultzatzeko zenbait gune daude. *“Gradu Amaierako Lanak (GRAL) eta Master Amaierako Lanak (MAL) interes handiz lantzen ari dira gure testuinguruan, unibertsitateak berak legitimatutako eta titulu akademikoa lortzeko nahitaezko forma gisa ikusten dituzten gizarte-erakundeak, haien eskaerak aldarrikatzeko eta lurraldeak eraldatzeko proposamenak ikusarazteko”.* Pepe Ruiz Osoro. Online Foroko hizlaria.

GRAL edo MAL direlakoen berezitasuna da GGKE edo gizarte-mugimenduekin batera garatu daitezkeela, eta ikasleak garatzen duen ikerketak lotura estua du erakunde horiek aurrera eramaten dituzten borroekin. Garrantzitsuena da ikasleak mugimendu horiekin prestatzen direla eta, gainera, ekarpen baliotsua egiten dutela erakunde horientzat. Horri esker, lanak prozesu kolektiboagoen parte dira (Mugarik Gabeko Ingeniaritza, 2019), eta funtzioak integrazteko aukera ematen dute. Proposamenak, laburbilduz, GRAL eta MALen esperientzia isolatu eta boluntario horiek formalizatzea eta orokortzea planteatzen du, gradu eta graduondoko bakoitzetik koordinatutako eta zuzendutako programen bidez (UKS, 2020).

KONKLUSIOAK: PROPOSAMENEN LABURPENA

Unibertsitatea-Gizartearen arteko beste harreman bat sortzeko beharrezkoak diren aldaketak deskribatzeko, kontrastatzeko eta baliozkotzeko ariketa honetan ikusi dugunez, bai organo espezifiko bat sortzean, bai gizarte-ekintza irakaskuntzarekin eta ikerkuntzarekin maila berean jartzean, metodologia koherenteak, intenzionalitatea eta eraldaketa bultzatu arte, guztiek ezaugarri komun bat dutela egiaztatu ahal izan dugu: jakintzen ekologia.

Aldaketa horiek gauzatu ahal izateko, kontuan hartu behar da pertsona guztiek dakitela, guztiek ikasten dutela eta guztiek irakasten dutela, jatorriaren, generoaren edo prestakuntzaren eremua edozein dela ere. Humberto Tommassino-ren hitzetan, eragile eta mugimendu sozialak sartzeak eta legitimatzeak unibertsitatea “hackeatzea” esan nahi du, atari zabalera ateratzea eta jakintzak elkarrekin sortzea dakarrelako,

egungo gizartearen bilakaera neoliberal, patriarkal eta arrazistaren aurrean benetako alternatibak eraikitzeke bideetako bat den aldetik.

Helburu hori lortzeko oraindik bide luzea falta da, inertzia asko aldatzeko eta autokritika asko egiteko. Baina, era berean, geure buruari galdetu diogu ea badagoen gizarte-mugimenduren bat gizarte-desberdinkeria eragiten duten egiturazko kausetan aktiboki eragiteko gaitasun nahikoa duenik, unibertsitatearen eta gizartearen barruan legitimazio nahikoa duenik eta bide bat markatzen hasi denik. Gizarte mugimendu hori Mugimendu Feministak ordezkatzen du, eta, gure ustez, "dena aldatzeko" ahalmena eta gaitasuna du. Ezarritako diskurtsoak eta praktikak zalantzan jartzen dituzten estrategiak martxan jartzen dituen, baita sustatzen dituzten teoria horiek neutralizatzen dituen. Feminismoa, gainera, esperientziak, itxaropenak eta baliabideak uztartzen dituen mugimendu kokatua da, errealitateak eraldatzera behartzen gaituena, botere hegemonikoa eratzen duten ezaugarriak ikusarazteko gai delako arrazoi hauengatik:

1. **Gizarte-ordena bidegabea borrokatzen du eta zilegitasuna kentzen dio, eta agerian jartzen du nori ematen dion onura.**
2. **Idea sendoak eta gizarte-justiziarekin koherenteak diren ideiak proiektatzean, "bai ahal da" horretatik haratago doazen planteamendu alternatiboak legitimatzen saiatzen da.**
3. **Gizarte-justizian oinarrituta, pribilegioak aurrez aurre jartzeko espazio bat eratzten du.**

Arrazoi horiengatik uste dugu feminismoa, neurri handi batean, beharrezko bidea eta aldaketak markatzen hasi dela. Unibertsitatearen eta gizarte-mugimenduen arteko batasunaren iraultza horrek, mugimendu feminista aliatutzat hartzeaz gain, egin dituen urratsetan oinarritu behar du.

Baina horizontaltasunean, jakintzen ekologian eta justizia sozialean oinarritutako ikasketa- eta lurralde-loturako eredu baterako bidea gorpuzteko gai izango den mugimendu bideratzaile bat identifikatzeaz gain, ezinbestekotzat jotzen dugu Unibertsitatea-Gizartea prozesuak ebaluatzeke gida-galdera batzuk sortzea, aldez aurretik, bitartean eta ondoren garatzen dena.

Ildo horretan, dokumentu honen eraikitze-prozesua modu kritiko eta kualitatiboan ebaluatu ondoren, Unibertsitatea-Gizartea ekintzak garatzen dituzten erakunde eta eragile akademikoei aukera emango dien tresna bat eskaintzeko beharra ondorioztatzen dugu. Zeregin horretan, UPV/EHUko PISTU Ikerketa Taldearen laguntza izan dugu, unibertsitate kritiko baten eraikuntzan kolaboratzaile eta aliatuek osatua.



UNIBERTSITATEA-GIZARTEA LOTURARI BURUZ HAUSNARTZEKO HAINBAT GALDERA

Argitalpen hau PISTU – Gizarte Berrikuntza Pentsatu Unibertsitate Eraldaketetatik – proiektuaren emaitzen parte da. UPV/EHUK eta EMAÚS Gizarte Fundazioak finantzatutako ikerketa da, UOV/EHUREN Unibertsitatea-Gizartearen proiektuen deialdiaren barruan (US21/24).

UPV/EHUKO PISTU Ikerketa Taldea UKS sareko kideek osatzen dute, partaidetza sozial eta politikoko ibilbide sendoa dutenak, eta unibertsitate kritiko eta errealtate sozialari lotua eraikitzearen alde egiten dutenak. Justizia kognitibo globalaren aldeko konpromisoan, taldeak ezagutzaren eraikuntza sozialaren esanahiei buruz pentsatzea proposatzen du, eta proposamen horiek gizarteko eta unibertsitateko eragileekin lan egiteko praktika ezberdinetara nola bideratzen diren ulertzea.

Dokumentu hau aberasteko, funtsezko ekarpena galdera sorta bat da, elkarrekin eraikia eta hainbat eragilek egindako iturri desberdinen irakurketatik sortua, lantalde mistoetan hausnarketa partekatutako prozesuak errazteko asmoz. Galdera horiek esperientzia gidatu duen prozesu bera berriz pentsarazteko dira, esperientziak sortutako eraginak, lortutakoa denboran mantentzeko aukerak, eta baita zaintzarekin lotura handiagoa duten alderdiak ere (besteak beste). Galdera horiek hausnarketa sustatu beharko lukete, eta ez erantzun dikotomikoen bidez soilik erantzun (BAI/EZ). Ebaluazio prozesuak, askotan, jarduera dagokion administrazioaren aurrean justifikatzeko erabiltzen diren jarduera formalak baino ez badira ere (parte-hartzaile kopurua, grafikoen erabilera edo gogobetetze-adierazleen proportzioa, etab.), adierazle horiek, ordea, ez dira beti erabilgarriak izaten ikaskuntzak ateratzeko eta eragileen arteko harremanen memoria kolektiboa sustatzeko.



Horrela, atal honek hausnarketarako eta elkarrizketarako mapa izan nahi du, esperientzia amaitzean (baina baita esperientzian zehar ere) erabil daitekeen tresna gisa, esperientzia horretan parte hartzen duten eragileek prozesuari berari ekiteko aukera izan dezaten. Ezagutzaren perspektibaren ildotik, esperientzia bakoitza desberdina da, eta zentzu horretan, ez dago erantzun zuzenik edo okerrik proposamen honetan; aitzitik, esperientzia horiek **zertarako, nola eta zer inpaktarekin** garatzen diren jakin nahi da, lurralde bakoitzeko testuinguru sozial, historiko eta politikoak zeharkatuko dituela jakinda.

Era berean, galdera guztiek ez dute zertan egokian izan ez inplikaturako eragile guztientzat, ezta esperientzia guztientzat ere; etorkizunean hobetzeko zer eta nola egin ditugun atzera begiratzen dugunean lantzea merezi duten gai batzuk identifikatu nahi dituzte. Era berean, hausnarketa- edo ebaluazio-prozedurak ere ez du errezeta unibertsalik, taldearen ahozko edo idatzizko tradizioa edo taldearen tamaina (partaide kopurua) eztabaida horiei nola heldu baldintzatzen duten aldagaiak izan daitezke: idatzizko formatuan, elkarrizketa-zirkuluetan, galdera zuzenen bidez edo metodologia zeharkakoagoak, sortzaileak edo sinbolikoak barne hartuta

ABIAPUNTUA ZERTARAKO?: ESPERIENTZIAREN DISEINUA ETA FORMULAZIOA

Tradizioz, proiektu baten diseinua arazo, gabezia edo premia baten identifikazioarekin hasten da, eta horrek bultzatzen gaitu hura konpontzeko antolatzeko ekimena hartzera. Unibertsitatea-gizartea esperientzian hainbat eragile eta diziplinen artean jakintza-elkarrizketa bat ezartzea proposatzen da, bokazio politikoa oinarri hartuta, eta horrek lurraldean errotze sendoa eskatzen du nahitaez. Tokiko-global ikuspegi horren ondorioz, gizarte eragileek ikerketa-ekintza egokia formulatzeko eta diseinatzeke dituzten aldarrikapenak aitortzen dira, eragile horiei bere eraldaketa-prozesuetan laguntzeko. Jarraian, gizarte arazoaren identifikazioari eta hori egiteko esparruari buruz hausnartzen lagun diezaguketen galdera batzuk proposatzen ditugu:



BEHARREN DIAGNOSTIKOA EGIN AL DA? NOLA EGIN DA? NORK EGIN DU PROPOSAMENA?

Beharren diagnostikoa bat dator gizarte-mugimendu eta -erakundeen agendan dauden lurralde arazoekin? Behar horiek bat al datoz akademiak egiten dituen ikerketa-galderekin?

Zein esparru teorikotatik abiatu gara arazoari heltzeko orduan? Zergatik aukeratu da esparru teoriko jakin bat?

Urratutako eragileek berek eraikitako baliabide teorikoak erabili al dira, bai eta eremuan lan egiten duten erakundeek eta gizarte-mugimenduek eraikitakoak ere? Alde guztien ezagutza legezatu al da?

Esplizitu egin al da arazoaren planteamendu jakin baten aldeko jarrera politikoa?

Helburuak birformulatzeko prest egon al gara, lanak aurrera egin duen moduaren arabera?

NOLA? INPLIKATUTAKO ERAGILEEN ETA ERABILITAKO METODOLOGIEN ARTEKO HARREMANA

Gizarteko eta unibertsitateko aktibisten sareek partekatzen dituzten espazioek ezagutza elkarrekin sortzeko prozesuak sortzeko ahalmena dute, eta prozesu horiek ikaskuntza-ikuspegi berriak sortzen dituzte, sortzen ari diren gizarte-erronkei erantzuteko. Aliantza horietan oinarritutako ikerketa-esperientzia parte-hartzaileak abian jartzeak lan-taldearen antolamendu-gaitasunei buruz hausnartzera gonbidatzen gaitu, elkarrekiko ikaskuntza-testuinguruak sortzeko. Lantaldearen heterogeneotasuna osatzen duten eragileen aniztasuna onartzeak, gainera, lantaldearen berezko ahalmenak eta mugak identifikatzea ahalbidetzen du, eta esperientziaren esparruei, metodologiari, prozedurei eta espero diren emaitzei buruzko adostasunak eta desadostasunak aztertzea. Era berean, proposatutako helburuak garatzerakoan, eragileen zereginak eta rolak banatzeko irizpideak zeintzuk izan diren ulertzeak hainbat alderdi birpentsatzeko aukera emateko du, hala nola kide bakoitzak bere trebetasun eta gaitasunei buruz duen pertzepzioa, bai eta lantaldea bere ere, agentzia- eta eraldaketa-gaitasuna duen eragile gisa. Espazio horietan batera parte hartzeko motibazioak ulertzea, bai eta lidergoen, elkarrekiko estereotipoen eta talde-konfiantzaren moduko harreman-gaiak ere, erabakigarria izango da unibertsitate-gizarte prozesuak garatzeko.



LANTALDEA: LURRALDE-ERROTZEA ETA ERAGILEEN ARTEKO ELKARRIZKETA

Prozesuan parte hartzen duten lurralde-eragileak elkarrekin sarearen adierazgarri al dira? Zein da lurraldean duten errotzea? Jarduerak zuzentzen zaizkien taldeetako bozeramaile gisa jardun al dezakete?

Lurraldean ba al dago arlo berean edo antzekoan lan egiten duen beste eragilerik esperientzian parte hartu ez duenik?

Zein da unibertsitateko eragileen ibilbidea arlo horretan? Ba al dute problematikarekin konprometitutako alde aurreko aktibismoa edo ikerketa-lerrorik?

¿Ba al dago desberdintasun ideologikorik, perspektiben eta esku-hartzearen aldetik gairik diren alderik? Zeintzuk dira gairik?

TALDEAREN BARNE-ANTOLAKETA: ROLEN ETA ZEREGINEN BANAKETA

Zer rol bete ditu alde bakoitzak? Zergatik?

Rol eta zereginen banaketa hori desberdina izan zitekeen?

Nork gidatu du prozesua? Zein izan da zuzendaritzako alderdien arteko harremana? Nola bizi izan da lidergo hori?

Identifikatu al dira inplikaturako eragile bakoitzaren eskumenak gure jardueraren gauzatzea planifikatzeko orduan? Eta beraien itxaropenak? Zein irizpidek gidatu dute zereginen banaketa?

Kontuan hartu al dira inplikaturako eragile bakoitzak azpiegitura eta/edo tresna digitalak eskuratzeko dituen aukerak? Izan al da egoerarik non agente batzuk ezin izan dieten aurre egin zeregin jakin batzuei, funtsik edo azpiegiturarik ez dutelako?

Prozesuarekin lotura handiena duten zereginak hartu al ditugu kontuan, hala nola zaintzak eta lotura-zatia, zereginen banaketa planifikatzeko orduan? Kontuan hartu al dugu azterketa feminista bat zereginak banatzeko orduan, lanaren sexu-banaketaren berezko estereotipoetan ez erortzeko?

Aldeak egon al daitezke agente batzuen eta besteen arteko lan-denboren artean? Kontuan hartu al da agente batzuen eta haien militantzia-denboraren arteko bateragarritasuna?

Nola garatu dira elkarrekintza-prozesuak, asistentzialismo akademikoaren klabeak garatu ez daitezkeen?

PRINTZPIO METODOLOGIKOAK: EZAGUTZA KOMUNA SORTZE ALDERA

Zer metodologia erabili dira eta zergatik? Zein izan dira erabilitako metodologiaren alderdi positiboak eta negatiboak?

Jakin al da lan-metodologikoak alderdi guztien beharretara egokitzen? Nolako izan da prozesu hori?

Erabili al dira subjektu ikertzailea – objektu ikertua dikotomia hausten duten estrategia metodologikoak?

Tresna metodologikoak testuinguru soziokulturalera eta inplikaturako eragileen beharretara egokitu al dira?

ZER INPAKTUREKIN?: BARNE-IKASKUNTZAK ETA GIZARTEAN ETA UNIBERTSITATEAN DUEN ERAGINA

Unibertsitatea-gizartearen arteko esperientzietatik ateratako prozesuei eta ikaskuntzei buruz hausnartzeak gure lurraldeetako errealitate soziala eta erronkak hobeto ulertzeko aukera ematen digu. Horretarako, beharrezkoa da proiektuan parte hartzen duten eragile guztien artean elkarrizketa bat ezartzea lortutako mugarri nagusiei buruz, ikaskuntzen elkarrekotasunean eta elkarrekin heltzean oinarrituta. Ildo horretan, garrantzitsua da talde gisa gure proiektuaren eraginak aitortzea, ez bakarrik emaitzen kuantifika daitezkeen adierazleei dagokionez, baita beste batzuen bidez ere, baldin eta lotura horri eta etorkizunean elkarrekin lan egiten jarraitzeko aukerei, lortutako eragin politikoari eta hori guztia komunitateari itzultzeko moduari erantzuten badiete. Inplikaturako eragile guztien arteko komunikazioak eta prozesu osoan lortutako mugarrien inguruan hitz egiteak gakoak emango dizkigu gure proiektua adostua eta etikoa izan dadin, inplikaturako alde guztiei dagokionez. Ondorio praktikoetan errotuta dagoen ezagutzak gure esperientziei buruz ikasteko aukera ematen digu, gizarte-eraldaketaren aldeko apustua egiten duten baterako ekintzarako guneen agentziaren gaitasuna indartzeko.

LOTUTAKOA BIRPENTSATUZ:

Loturarik sumatu al da eragileek proiektuan parte hartzearen eta talde-lanerako eta jakintza-elkarrizketarako gaitasun eta trebetasun kritikoak eskuratzearen artean?

Osagarritasunik identifikatu al dugu eragile ezberdinen artean? Zeintzuk?

Zer ikaskuntza berreskura dezakegu eragileen arteko lankidetzari dagokionez? Zein da balantzea?

Aldatu al dira eragileen arteko harremanak, aurretiazko estereotipoak deseraikiz eta mesfidantza- eta etsaigo-emozioak errespetuan eta konfiantzan oinarritutako beste jarrera eta emozio batzuekin ordezkatuz? Zein izan dira eraldaketa horretan lagundu duten egoerak?

Eragile batzuek harremana instrumentalizatzeko pertzepzioa izan al dute? Zein egoeratan hauteman da instrumentalizazioa? Nola saihestu zitekeen?

Zabaldu al dira eragile bakoitzak barnean dituen arazoak identifikatzeko gaitasunak? Ikaskuntza-sinergiak ezarri ahal izan dira eragile batzuen eta besteen artean, beren esperientzietatik abiatuta?

Gure proiektuak eragileak ahalduntzen lagundu al du esparru akademikoaren eta gizarte-eragileen arteko berdinetik berdinerako elkarrizketaren eta lankidetzaren bidez?

Gaitasunen aplikazioak areagotu egin al ditu erakundeek beren kudeaketari dagokionez dituzten gaitasunak, eragileek barnean dituzten arazo desberdinak lankidetzaz identifikatzeari esker?

Lana kolektibizatu ahal izan dugu, gure proiektuaren aurrerapenak kolektiboki partekatu ahal izateko espazio bateratueta parte hartuz?

Proiektuaren jarraipena egin al da zainketetan oinarrituta?

Zer gaitasun berri garatu ditu eragile bakoitzak esperientzia horren ondorioz? Zer ikasi da bidean? (maila teorikoan, metodologikoan, egoeran bertan, etab.)

Indartu al da erakundeek barne-erabaketa Unibertsitatearekin izandako elkarrizketan sortutako ekarpenari eta kontrasteari esker?

Identifikatu al dugu zer gako diren bideragarrienak hartu edo kontuan hartu ahal izateko, eragile, mugimendu edo erakunde bakoitzaren antolamendua eta praktikak hobetzeko?

Esperientziak balio izan du etorkizunean harremanetan jarraitzeko motibazioa areagotzeko?

Aurrera begirako lankidetzak proiektatzen jarraitu ahal izan dugu, hainbat ekintza, borroka eta kanpaina elkarrekin gauzatzeko proposamen gisa?

LORTUTAKO INTZIDENTZIA SOZIALA ETA POLITIKOA

Esperientziak gai honi buruzko lurralde-aldarrikapenen berri ematen al du? Lortu al da lurralde-aldarrikapenak eragile akademikoak inplikatzeko dituzten ahotsetatik defendatzea?

Lortu al da lurraldea ulertzeko modu zabalagorik? Esperientziak balio izan du irakurketa sakonagoak egiteko politikaren eta gizartearen arloan, errealitatea eraldatzeko estrategia berriak sortzeko?

Zein zentzutan eragiten du esperientziak administrazio publikoan eta botere politikoetan? Jarduera legitimatzen du, zalantza jartzen du, eraldatu egiten du?

EMAITZAK ITZULTZEA:

Emaitzak komunitateari itzultzen al zaizkio? Nola sozializatzen da ezagutza? Norentzat da baliagarria?

Ziurtatu al dugu parte hartu duten pertsonak ezagutzen dituztela parte hartzearen ondoriozko ikaskuntzak? Kontrastatu al da horiekin? Ikasitakoa bateratu dugu?

Ziurtatu al dugu lanaren fruituak eragile guztiei modu baliagarrian itzularaztea?

Gure emaitzen erabilgarritasun soziala eta horiek aplikatzeko modua bilatu ditugu?

Gizartean hedatzeaz gain, nola sartzen da eremu akademikoan sortutako ezagutza? Beharrezkoa da? Zergatik?

Gizarte eragileek parte hartu al dute kanal akademikoen (aldizkariak, kongresuak, kapituluak) emaitzak zabaltzen, argitalpen kolektiboen eta sarbide irekiaren bidez?

GEURE ESPERIENTZIAN OINARRITUTAKO BARNE-IKASKUNTZAK: ZER ERRESKATATZEN DUGU?

Zer da esperientzia honetan ikasi dugun gauzarik garrantzitsuenak?

Ba al dago aro politikoan, epistemologikoan, erakunde-erloan edo esku-hartzean bertan berreskuratu behar dugun ikaskuntzarik?

Barne hausnarketarik egin al da inplikaturako eragile bakoitzaren eragin politikoari eta egitekoari buruz?



ERREFERENTZIA BIBLIOGRAFIKOAK:

-Carrera, P. eta Luque, E. (2016). Nos quieren más tontos. La escuela según la economía neoliberal, Bartzelona, El Viejo Topo.

-Del Rio, A.; Celorio, G. (2018). La educación crítica emancipadora: Diagnóstico en la Universidad del País Vasco (UPV/EHU. 2011-2015 = Hezkuntza kritikoa emantzipatzailea: Diagnostikoa Euskal Herriko Unibertsitatean (UPV/EHU). 2011-2015 Bilbao, Hegoa.

-Galcerán H. (2010). "La mercantilización de la universidad". Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado, 13(2), 89-106 or. Asociación Universitaria de Formación del Profesorado Zaragoza.

-Hirtt, N. (2003). Los nuevos amos de la Escuela. El negocio de la enseñanza. Sevilla. Publicaciones Digitales.

-Manzano, V. eta Bacal, A. (2014). Universidad y movimientos sociales: la universidad absurda y la esperanza de las praxis universidad-calle. Revista interuniversitaria de formación del profesorado, N.80, 2014. Universidad de Zaragoza, Zaragoza



-Martín, M. (2014). La universidad-empresa en el capitalismo cognitivo. Con-ciencia social: anuario de didáctica de la geografía, la historia y las ciencias sociales, 18, 149-156 or.

-Santos, B. (2010). La universidad en el Siglo XXI: para una reforma democrática y emancipatoria de la universidad. Trilce. Montevideo. Uruguay

-Sevilla, C. (2010). La fábrica del conocimiento. La Universidad-Empresa en la producción flexible. El viejo topo. Barcelona

-Sevilla, C. eta Urban, M. (2008). De la miseria estudiantil. El viejo topo. Barcelona

-UPV/EHU (2011). UPV/EHUko Estatutuak. Otsailak 15eko 17/2011 Dekretua, Euskal Herriko Unibertsitatearen estatutuak onartzen direnekoa.

-UPV/EHU (2018). Iraunkortasun Memoria 2018. Iraunkortasuna Zuzendaritza. Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea





AKADEMIA HACKEATZEN

UNIBERTSITATEA-GIZARTEA
HARREMAN BERRIAK
"ERAKITZEKO" ESKULIBURUA